

lopend vuur

jaargang 12, nummer 1, maart 2006 Prijs € 2,50

**'Ruimte voor de rivier'
Perverse premie voor sluiten overwegen
Ark: openstelling handelsmerk**

TEWLET
VERENIGING VAN WANDELAARS

Lopend Vuur

is het ledenblad van TeVoet, vereniging van wandelaars.
Het verschijnt 4 keer per jaar.
Redactieadres: Middelbosstraat 6, 5469 ED Erp,
tel. 0413-212692, redactielopendvuur@tevoet.nl

TeVoet, vereniging van wandelaars

voor meer en betere onverharde wandelmogelijkheden,
voor behoud en herstel van cultuurhistorische paden.
Meer informatie op www.tevoet.nl.
Het lidmaatschap van TeVoet bedraagt € 15,- per jaar.
Het lidmaatschap wordt automatisch verlengd, tenzij vóór
1 november schriftelijk is opgezegd bij de ledenadministratie.
TeVoet is aangesloten bij de Stichting Wandelplatform-LAW.

Secretariaat TeVoet

Els Bakker, Stoofdijk 46, 4671 CS Dinteloord,
tel. 0167-523486, info@tevoet.nl

Ledenadministratie

Nico Hoogerbrug, Bamsijs 37, 3435 BM Nieuwegein,
tel. 030-6040722, ledenadministratie@tevoet.nl

Bestuur TeVoet

Kees Rotteveel, voorzitter
Els Bakker, secretaris
Nico Hoogerbrug, penningmeester
Harry Benschop
vacature

Regiocoördinatoren

TeVoet werkt met contactpersonen in de regio:

Groningen

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel,
tel. 0522-251304, groningen@tevoet.nl

Friesland

Ben Rutten, Greate Buorren 15, 9024 EJ Weidum,
tel. 058-2519299, friesland@tevoet.nl

Drenthe

Eduard Korpel, A. Toriedreef 31, 7944 KJ Meppel,
tel. 0522-251304, drenthe@tevoet.nl

Overijssel

vacature
overijssel@tevoet.nl

Flevoland

Jan Frederik Lubbers, Siriusstraat 3, 8303 ZZ Emmeloord,
tel. 0527-697706, flevoland@tevoet.nl

Gelderland

vacature
gelderland@tevoet.nl

Utrecht

Ineke Thierauf, Vlasstraat 14, 3572 TT Utrecht,
tel. 030-2730658, utrecht@tevoet.nl

Noord-Holland

Fred Triep, Zonhovenstraat 29, 1066 MA Amsterdam,
tel. 020-6155502, noord-holland@tevoet.nl

Zuid-Holland

Jaap Mels, Leeuwerikstraat 2, 2333 VX Leiden,
tel. 071-5171081, zuid-holland-noord@tevoet.nl

Zeeland

Pieter van Rijswijk, Bruelistraat 10, 4421 CR Kapelle
tel. 0113-343475, zeeland@tevoet.nl

Noord-Brabant

Harry Benschop, Middelbosstraat 6, 5469 ED Erp,
tel. 0413-212692, noord-brabant@tevoet.nl

Limburg

vacature, e-mailadres: limburg@tevoet.nl

Van de redactie

In dit nummer hebben we veel 'Ruimte voor de rivier'. Wie even gaat zoeken, komt er snel achter dat het in het gebied van de grote rivieren barst van de initiatieven en plannen om het gebied aantrekkelijker te maken voor de wandelaar. Er loopt zelfs een pilot om te komen tot een 'lange afstands-struinp pad' langs IJssel en Rijn. Ook TeVoeters zijn op enkele plaatsen in het rivierengebied actief aan het zoeken naar mogelijkheden voor de wandelaar.

'Spelbrekers' zijn er genoeg. Boeren die niet altijd staan te trappelen om wandelaars overpad te geven, Rijkswaterstaat die geen extra objecten als bruggetjes over nevengeulen – toch wel handig voor een aantrekkelijke doorgaande route – wil hebben, maar vooral vanuit de natuur. Al valt onmiddellijk op dat er ook vanuit de natuurhoek heel verschillend over wordt gedacht. Voor stichting Ark is openstelling zelfs tot handelsmerk verheven. Bij het zoeken van 'nieuwe wegen' voor de wandelaar in het rivierengebied, eigenlijk is iedereen er wel van gecharmeerd, zal het de kunst zijn om er gezamenlijk uit te komen, met respect voor elkaars wensen en argumenten. Dan moet er veel te bereiken zijn, waarbij zeker niet altijd alleen aan de uiterwaarden moet worden gedacht. Ook binnendijks liggen (soms zelfs mooiere) alternatieven, zoals de Lopend Vuurroute in dit nummer wil aantonen. Die speelt zich af in het geheimzinnige gebied van de Rijnstrangen tussen Lobith en Zevenaar.

Verder staan we stil bij de overwegenproblematiek. Kamer en minister lijken behoorlijk langs elkaar heen te praten: geen van beiden zegt te willen dat 'er zoveel mogelijk overwegen dichtgaan' en toch is dat de praktijk. En we maken de (tussen)stand op rond de zogenaamde Veermanpaden.

Inhoud

In gesprek met Recreatiemaatschappij Rivierengebied	1
Lange afstandslaarzenpad langs Rijn en IJssel	3
Grave beneden de sluis	3
Natuur Gelderse poort te voet vanuit de stad bereikbaar	4
Stapje verder met de 'Veermanpaden'	7
Karakter Cabauwse Kerkepad behouden	7
"Vrijer omgaan met natuur als je er meer van hebt"	8
Wilderniscafé De Waard van Kekerdom	9
Lopend Vuur route: De verborgen Oude Rijnstrangen	10
Landgoederenpad op Voorne	12
Perverse premie voor sluiten overwegen	14
Actie tegen sluiting overweg Cromvoirtse Pad	15
Protestwandeling over tracé A6-A9	16
Het gat in de Steinse Tiendweg	17
Cijfers en overdenkingen over ons platteland	17
Op pad met de pont: Elk water is anders. Elke pont is anders	18
Wandelen in de Biesbosch	20
Verenigingsnieuws	
Van het bestuur	1
Uit de regio	8
Activiteitenkalender	21

Foto omslag: De Stadswaard bij Nijmegen

Vormgeving en druk: Drukkerij Verhage & Zoon, Middelburg

Extra exemplaren van dit nummer van Lopend Vuur kunnen worden besteld door overmaking van € 4,00 (incl. verzendkosten) op giro 372685 van TeVoet in Nieuwegein o.v.v.

LV-mt 06 + het eigen telefoonnummer

Volgend nummer verschijnt in juni. Inleveren kopij vóór 1 mei 2006

In gesprek met Recreatiemaatschappij Rivierengebied

De aankondiging van een nieuwe struinroute langs de Waal was voor TeVoet Zuid-Holland en Brabant aanleiding eens te gaan praten met de Recreatiemaatschappij Rivierengebied in Kerk Avezaath. Wat kunnen beide partijen voor elkaar betekenen? Dat was de insteek van het gesprek.

Ruimte voor de rivier

Al weer enkele jaren geleden heeft de Recreatiemaatschappij Rivierengebied een struinroute ontwikkeld langs de Waal: van Tiel naar Varik, daar over met het zomerpontje naar Heerwaarden en weer teruglopen langs de andere oever naar het Tielseveer bij Wamel. Een kleine twintig kilometer. Een prachtige route, grotendeels onverhard, veelal door de uiterwaarden.

Binnendijks zijn in het gebied tussen de grote rivieren nauwelijks onverharde paden te vinden. LAW's als het Lingepad en Maarten van Rossumpad moeten het dan ook doen met de asfaltwegen in de polder, niet altijd tot genoegen van de (lange afstands)wandelaar. De rivierdijken bieden weliswaar een fraai (over)zicht op de rivier en de uiterwaarden, maar zijn vaak druk en

gevaarlijk. De uiterwaarden zelf zijn veelal slecht ontsloten voor de wandelaar: of in particuliere handen, vaak doodlopen-de weggetjes en paden, of de natuurbelangen staan het recreatief medegebruik moeilijk toe. Een rondje door de uiterwaard wil nog wel eens lukken, soms heen en dezelfde weg terug over

een landtong, maar wie van A naar B wil, loopt in de uiterwaard heel snel tegen barrières op. Een doorgaande struinroute is dan ook een welkome verademing.

Het rivierengebied wacht grote veranderingen. Om de rivier meer ruimte te geven en de kans op overstromingen te verminderen, is zelfs een PKB 'Ruimte

Het zomerveer bij varik is bij hoge en lage waterstanden uit de vaart

VAN HET BESTUUR

Algemene ledenvergadering 1 april

Op zaterdag 1 april wordt de Algemene Ledenvergadering van TeVoet gehouden in Amersfoort. De vergadering begint op 14.00 uur en wordt gehouden in het kantoor van Rover, Utrechtseweg 59.

Als discussiethema is geagendeerd 'Provincies steeds belangrijker voor wandelaar'. Aan de hand van ervaringen in de verschillende provincies willen we kijken hoe hier zo goed mogelijk op in te spelen, ook in het licht van de statenverkiezingen volgend jaar.

Ander agendapunt is de verkiezing van bestuursleden. Secretaris Els Bakker treedt op eigen verzoek af en is niet herkiesbaar. Het bestuur is nog in bespreking met een kandidaat voor het bestuur en zal dit op de ALV toelichten.

Wie aan de ALV deelnemen, wordt vriendelijk verzocht zich daarvoor aan te melden bij Els Bakker, bij voorkeur via e-mail info@tevoet.nl of anders telefonisch op 0167-523486. De agenda en bijbehorende stukken worden via de mail toegezonden. Het kantoor van Rover is vijf minuten lopen vanaf station Amersfoort.

Betaling contributie 2006

De penningmeester verzoekt iedereen die zijn contributie voor 2006 nog niet heeft voldaan, dat zo snel mogelijk te doen met de acceptgiro die bij het vorige nummer van Lopend Vuur was bijgesloten of anders door overmaking van minimaal € 15,00 op girorekening 372685 van TeVoet in Nieuwegein o.v.v. contributie 2006.

voor de rivier' in de maak. De in het kader van de PKB benodigde ingrepen kunnen ook positief doorwerken in de recreatieve mogelijkheden in de uiterwaarden. Het unieke landschap van de Nederlandse grote rivieren zou wel eens een grote aantrekkingskracht op (buitenlandse) toeristen en wandelaars kunnen hebben, mits goed ontsloten. Een reden te meer om eens te gaan praten met de Recreatiemaatschappij Rivierengebied.

Tienduizend struiners

"We schatten dat tot nu toe zo'n tienduizend wandelaars gebruik hebben gemaakt van onze struinroute", zegt Famke Wolters van de Recreatiemaatschappij. "Al onze routes hebben zo'n 200.000 gebruikers getrokken." De Recreatiemaatschappij heeft ook wandel- en fietsroutes ontwikkeld binnendijks. Om een schatting te kunnen geven van het gebruik van de struinroute is onder meer gekeken hoeveel mensen met het pontje bij Varik zijn overgezet.

Naast dit pontje exploiteert de Recreatiemaatschappij Rivierengebied

nog enkele zomerpontjes, onder andere in de Gouden Ham bij Maasbommel. "Allemaal recreatiepontjes" zegt Pieter Smit, eveneens verbonden aan de Recreatiemaatschappij. "Een nieuw pontje tussen Heerewaarden en het Brabantse Lith zit in de planning. Met die pontjes en de wandelroutes proberen we het Riviereengebied aantrekkelijker te maken voor de recreant", aldus Smit. "En daarmee het gebied economische stimulansen te geven." De Recreatiemaatschappij beheert ook een tiental dagrecreatieterreinen. Dat gebeurt in opdracht van de drie recreatieschappen in het riviereengebied.

Kansen

Het proces 'Ruimte voor de rivier' biedt volgens beide medewerkers wel nieuwe kansen voor recreatief medegebruik. "Maar bij de keuze hoe het gebied te beschermen tegen overstromingen, zal recreatief medegebruik hoegenaamd geen rol spelen", zegt Pieter Smits. Wordt gekozen voor oplossingen waar de rivier daadwerkelijk meer ruimte krijgt, dan is het zaak daar voor het recreatief medegebruik zo goed mogelijk op in te spelen. "Maar ook dan loop je tegen andere belangen aan. Natuurontwikkeling in de uiterwaarden is er een van. Onze ervaring is dat we er met Staatsbosbeheer meestal wel uitkomen. Bij het Gelders Landschap ligt het recreatief medegebruik veel lastiger. En vergeet niet de vele particuliere eigenaren met wie je afspraken moet maken. Die staan lang niet allemaal te trappelen om wandelaars op hun land te krijgen", geeft Smits aan. Het is ook zaak dat wandelaars op de aangegeven route blijven. "Bij Varik hebben we de bebording moeten aanpassen om de route in het veld beter te markeren. Zodat de wandelaars op de route blijven. Dat eiste de boer."

Ook de wensen van Rijkswaterstaat en die voor het recreatief medegebruik lopen niet altijd een op een. Vooral nieuwe nevengeulen kunnen de toegankelijkheid behoorlijk onder druk zetten, zeker voor wandelaars die een doorgaande route willen lopen.

Tweede route in de maak

Het werk aan de tweede struinroute was te ver gevorderd om nog van elkaars kennis te profiteren. "Deze route moet half 2006 gereed zijn" zegt Famke Wolters. Vanaf Varik loopt deze verder stroomafwaarts naar Waardenburg, de Waalbrug over. "We hebben even met de

gedachte gespeeld de oude Waalbrug te gebruiken, maar dat was niet mogelijk." Aan de andere kant van de Waal voert de route terug naar Heerewaarden. Hij loopt door de Hurwenense Kil. "Bij Rossum gaan we ook het dorp in. Er is niet voor gekozen zolang mogelijk door de uiterwaarden te gaan. Voor de afwijzing én om horeca in de route op te nemen." Dat laatste is ook vanuit de doelstellingen van de Recreatiemaatschappij van belang. "Dat de route er komt, is belangrijker dan dat hij voor de volle procent perfect is", stelt Pieter Smits. "Ook al willen we graag door bepaalde uiterwaarden, zoals die bij Heesselt en Waardenburg, voorlopig is dat nog niet mogelijk. Ondanks de goede naam en contacten die de Recreatiemaatschappij heeft in het gebied."

Brakelse Veer

Enkele maanden na het gesprek op het kantoor in Kerk Avezaath treffen we elkaar bij het Brakelse Veer. Om in het veld een mogelijke derde struinroute te bekijken. TeVoet heeft deze route – van Brakel naar Zaltbommel – op verzoek van de Recreatiemaatschappij verkend en in kaart gebracht. Famke Wolters loopt mee. Een mooie tocht is onze gezamenlijke conclusie, onder het genot van een biertje, zittend in Grand Café De Verdraagzaamheid aan de Waalkade, met een fraai zicht op de scheepvaart. Ook heel afwisselend. En nog belangrijker, het aantal knelpunten lijkt mee te vallen. Met andere woorden, genoeg potentie om in een nieuwe struinroute op te nemen.

Voor het zover is, is er nog voldoende werk aan de winkel. Van verschillende paden is onbekend in hoeverre ze echt openbaar zijn. Er wordt volop gebruik

van gemaakt, maar dat zegt niet alles. Over een zomerdijkje dat in de route was opgenomen, moet zeker nog worden gepraat. Bert van den Berg, de bedenker van de route is daar optimistisch over: "De vorige keer dat ik hier met een groep collega's liep, groette de boer vriendelijk." Ook moeten er nog enkele doorsteekjes door het weiland worden gerealiseerd. Het gaat soms maar om een tiental meters. "Maar lukt dat niet, dan betekent dat teruglopen en noodgedwongen over de verkeersdijk lopen." Bij Zuilichem en Nieuwaaal moet je sowieso over de dijk. De Waal loopt bij deze dorpen vlak langs de dijk. Niemand van de groep wandelaars die meeliep, vond dat echt erg: "Je ziet de rivier weer eens vanuit een andere positie. En het was maar een kort stukje." Binnendijs heb je vanaf de dijk zicht op een glazen stad. "Ongeveer elke dag lijkt er wel een kas bij te komen", verzucht de buschauffeur die ons van Zaltbommel naar Brakel bracht, "ondanks alle protesten van de plaatselijke bevolking." Het geeft tegelijkertijd aan dat het geen optie is om de route binnendijs te laten lopen. Je loopt er echt midden tussen de kassen. "Nu heb je nog een mooi zicht op de kerk", wijst de chauffeur ons bij het binnenrijden van Gameren. "Maar de heipalen voor de nieuwe kas zitten al in de grond. Nog enkele maanden, en ook hier staat een kas."

Langs het dorpje Gameren lopen we onverhard door het natuurgebied. Van den Berg wijst ons op de landtong aan de andere zijde van de nieuwe nevengeul. Halfweg geeft een enorme brug toegang tot dat gebied. Het bordje 'opengesteld' geeft aan dat je daar mag

vervolg op pag. 6

Langeafstands-laarzenpad langs Rijn en IJssel

Bij de ANWB leven ideeën voor een laarzenpad in het stroomgebied van de Rijn, langs de Rijn en de IJssel. Een pilot – van Spijk naar de Meinerswijk bij Arnhem – moet dit voorjaar worden afgerond.

Ruimte voor de rivier

“Het idee is ontstaan naar aanleiding van mailtjes, brieven en telefoontjes van onze leden in de regio Arnhem”, zegt Henk Wijkhuizen van de afdeling belangenbehartiging op het hoofdkantoor van de ANWB. “De vraag was steeds: ‘Kun je niet wat met de uiterwaarden doen? Het is zo’n mooi gebied, maar het is niet echt toegankelijk. Je moet hekjes over, en sommige stukken zijn helemaal niet te belopen.’ In het licht van de PKB Ruimte voor de Rivier hadden we zelf al geconstateerd dat er in dat proces de meekoppelmogelijkheden met recreatie liggen. Het heeft geresulteerd in het idee van een langeafstands-laarzenpad langs Rijn en IJssel vanaf de Duitse grens tot Hoek van Holland en Kampen.” Wijkhuizen is nu een jaar bezig met een pilot. Een laarzenpad van Spijk, waar de Rijn ons land binnenkomt – “Kijk de kaart er maar op na, het is echt bij dat dorpje én niet bij Lobith” – tot aan Meinerswijk bij Arnhem. “Daar komt een aardig verhaal uit. Vooral omdat in die regio landbouwers al bezig zijn met openstelling van hun land voor wandelaars. En ook met Staatsbosbeheer en Rijkswaterstaat kunnen we goede afspraken maken.” Problemen ontvindt Wijkhuizen vooral uit de natuurhoek: “Voor de kolganzen zijn grote delen van de uiterwaarden afgesloten in de wintermaanden.”

Alternatieven zoeken

De oplossing wordt gezocht door niet alleen direct langs de rivier te lopen. “Het pad loopt deels door de oude Rijnstrangen. Je moet ook een oplossing zoeken voor enkele steenfabrieken langs de Rijn. Die terreinen zijn sowieso niet toegankelijk.” Ook bij enkele boeren heeft Wijkhuizen bot gevangen. “Als er alternatieven zijn, kun je beter daarop inzetten, dan blijven aandringen.” Die contacten met de streek kunnen beter niet door overheden worden gelegd, geeft Wijkhuizen aan. Dan spelen er ook andere zaken. Vanuit de ANWB wordt bij het verzoek om medewerking steeds de belangenbehartiging voor de recreant benadrukt. “Dat is ons gesprekspunt met de streekbewoners en

eigenaren.” Het is vaak op eieren lopen. Er hoeft maar één wandelaar met een hond over het land te lopen, en de medewerking wordt opgezegd.

Arbeidsintensief

Zakken met geld heeft de ANWB niet voor het pad. “Vanuit het ANWB-fonds kunnen we wel zaken als overstapjes, bewegwijzering en dergelijke bekostigen. Voor groene diensten, bijvoorbeeld voor het vestigen van gebruiksrecht van wandelaars moeten we toch andere wegen gaan bewandelen.

Het is een arbeidsintensief proces geweest, erkent Wijkhuizen. Als projectleider heeft hij het vele werk van consuls, bondsraadsleden en mentoren in de streek vanuit Den Haag aangestuurd om tot het laarzenpad te komen. “Zonder hun hulp was het zonder meer niet gelukt. Zij hebben de contacten gelegd, de ideeën gegeneerd, enzo voorts.”

Bewegwijzering

Voor een deel wordt voor het nieuwe laarzenpad gebruik gemaakt van bestaande mogelijkheden. Of en hoe het nieuwe laarzenpad bewegwijzerd wordt, wist Wijkhuizen nog niet te zeggen. Hierover lopen onder andere nog gesprekken met de Vereniging Streekbeheer Rijnstrangen. Ook is nog onbekend in welke vorm publicatie plaatsvindt. In april besteedt de Kampioen er aandacht aan. “Zeker

als het project wordt doorgezet, gaan we ook praten met het Wandelplatform. Het laarzenpad moet je zien als een niche onder de wandelaars. Het pad zal wat ruiger zijn dan te doen gebruikelijk bij de LAW's.”

Evaluatie

Met de pilot heeft de ANWB een start aan het laarzenpad langs Rijn en IJssel willen geven. “Tweede doel van de pilot is te bekijken hoe het proces loopt”, zegt Wijkhuizen. “Taaie processen, maar je ervaart ook dat instanties als Staatsbosbeheer en bijvoorbeeld Het Zuidhollands Landschap best gepoorterd zijn voor het idee.” Hij geeft aan dat het Gelders Landschap – “Die zullen we vooral na Meinerswijk tegenkomen” – wat meer afstand heeft, een ervaring die ook gedeeld wordt door de Recreatiemaatschappij Rivierenland. Het is zeker onze bedoeling verder te gaan, maar zullen eerst de pilot evalueren. Samenwerking met leden van TeVoet in het verdere traject wijst Wijkhuizen zeker niet af. “Eén ding heeft de pilot al geleerd. Het totstandbrengen van zo'n pad is juist een proces van samenwerken. Wij hebben zeker ook niet overal lokale kennis en contacten.” Hij kaart het idee alvast aan in zijn projectgroep. Binnen TeVoet zijn de betrokken regionale afdelingen op de hoogte gebracht van het initiatief. Het zou heel mooi zijn als we over enkele jaren via laarzenpaden die hun naam eer aan doen, de Rijn en IJssel stroomafwaarts kunnen volgen.

Harry Benschop

Grave beneden de sluis

Ook langs een stukje van de Maas, van de waterhoogten bekend als ‘Grave beneden de sluis’, bestaan plannen voor een struinpad. De Regio VVV Meierij en Noordoost-Brabant wil een route aanleggen tussen Grave en Den Bosch. Dat staat in hun marketingplan 2006 te lezen. Het nieuwe pad moet rond 2008 klaar zijn. De route is nog niet vastgelegd en er moet nog contact worden gelegd met de grondeigenaren. Eventueel wordt ook eerst grond aangekocht en natuur ontwikkeld voordat het ‘struinpad’ definitief wordt aangelegd.

Dit deel van de Maas ligt binnen de invloedssfeer van Natuurmonumenten. Dat betekent dat Natuurmonumenten beheerder wordt bij de inrichting tot natuurgebied. In het project Meer Maas is men al druk bezig om te komen tot 800 hectare (nu 400 hectare) nieuwe natuur langs de Maas van Ravenstein tot Raamsdonksveer. Over de recreatieve mogelijkheden in die nieuwe natuur is Natuurmonumenten evenwel uiterst terughoudend. Illustratief is de aanduiding op de site van NM onder het kopje Maasuiterswaarden: ‘De Maasuiterswaarden zijn te overzien vanaf omliggende wegen en dijken’. Dat lijkt te weinig voor een struinpad. TeVoet is benieuwd wat de plannen van de Regio VVV gaan opleveren.

Natuur Gelderse Poort te voet vanuit de stad bereikbaar

Het natuurontwikkelingsproject Gelderse Poort heeft de poorten van Nijmegen bereikt. De natuur begint voortaan onder de Waalbrug en strekt zich als een lint langs de rivier uit tot aan Millingen aan de Rijn. Een verkenning te voet.

Vanuit de stad

Vorig voorjaar hebben natuurorganisaties en bewoners de handen uit de mouwen gestoken om de Stadswaard bij Nijmegen van hekken en prikkeldraad te bevrijden. De wandelaar is er nu welkom.

Vanaf de Waalkade loop je onder de Waalbrug door langs het Hollands-Duits gemaal een klein stukje de Ooyse dijk op. Je kunt ook beginnen op het Keizer Traianusplein, het verkeersplein bij de Waalbrug en Valkhof. Vanaf dat plein heb je een schitterend vergezicht over de Ooypolder. Via een trap loop je in enkele minuten naar het Hollands-Duits gemaal. Op de Ooyse dijk sla je na zo'n 300 meter linksaf, het Ooyse Sluispad in. Onder de slagboom door en even verderop zie je het eerste klaphekje dat toegang geeft tot de Stadswaard. Een onverhard pad leid je schuin rechts in oostelijke richting langs de Waal. Je hoeft niet op de paden te blijven, het is een vrij struingebied. Een kleine kilometer verder blijken zeker nog niet alle draden weg. Er zijn zelfs nieuwe bijgekomen. Maar wandelaars kunnen er prima hun route vinden, soms een stukje over de Waaloever of via enkele overstapjes. Totdat je vlak voor de haven bij De Vlietberg, waarin

een aantal woonboten ligt, op een bordje met verboden toegang stuit. Hier kun je het best rechtsaf over een graspaadje langs de kop van de haven naar het dijkweggetje gaan. De deels kapotgetrapte afrastering laat zien dat meer wandelaars je voor zijn gegaan. Het is niet helemaal duidelijk waarom juist op deze plek geen overstapje is.

Propaganda

Volg het dijkweggetje langs de woonboten. De toegang tot de haven vanaf de rivier lijkt bij normale rivierstanden meestal droog te vallen. Na de laatste woonboot wordt het pad ruiger totdat je een schitterend uitzicht krijgt op enkele weilanden. Je kunt hier linksaf – het is een mooi stukje dus een aanrader – maar loopt aan het eind tegen een draad. Op een zelfgemaakt bordje wordt je duidelijk gemaakt 'dat je voor grondgebied staat dat aan een boerderij behoort: een besloten terrein. Als je verder wil, moet je over het erf met vee en kleinvee'. De tekst vervolgt met: 'Ruim een generatie is hier hard gewerkt. Wij zijn helemaal niet te spreken over de drukte en de propaganda die wordt gemaakt over onze Ooypolder en z'n uiterwaarden. Wij vinden dat ons land teveel als hun product wordt aangepre-

zen. Laat ze hun zelf verworven (toegeëigende) gebied maar openbaar stellen in plaats van aan de openbaarheid te onttrekken.' Hier is iets niet helemaal goed gegaan bij de natuurontwikkeling, zo lijkt het toch.

De tekst op het bord eindigt met: 'Je doet ons een groot genoegen als je bij de schoorsteen van de steenfabriek linksaf slaat en het pad naar de dijk volgt.' Met een tekeningetje word je nog gewezen op de schoorsteen, achter je. Wie zo netjes is de aangewezen weg te volgen, komt op het terrein van de steenfabriek, nu in gebruik als opslagterrein van bouwmaterialen. Of dat nu helemaal de bedoeling is? Maar via het pad (met markering van het streekpad Nijmegen) loop je in enkele minuten naar de dijk, de Ooyse Bandijk, toe.

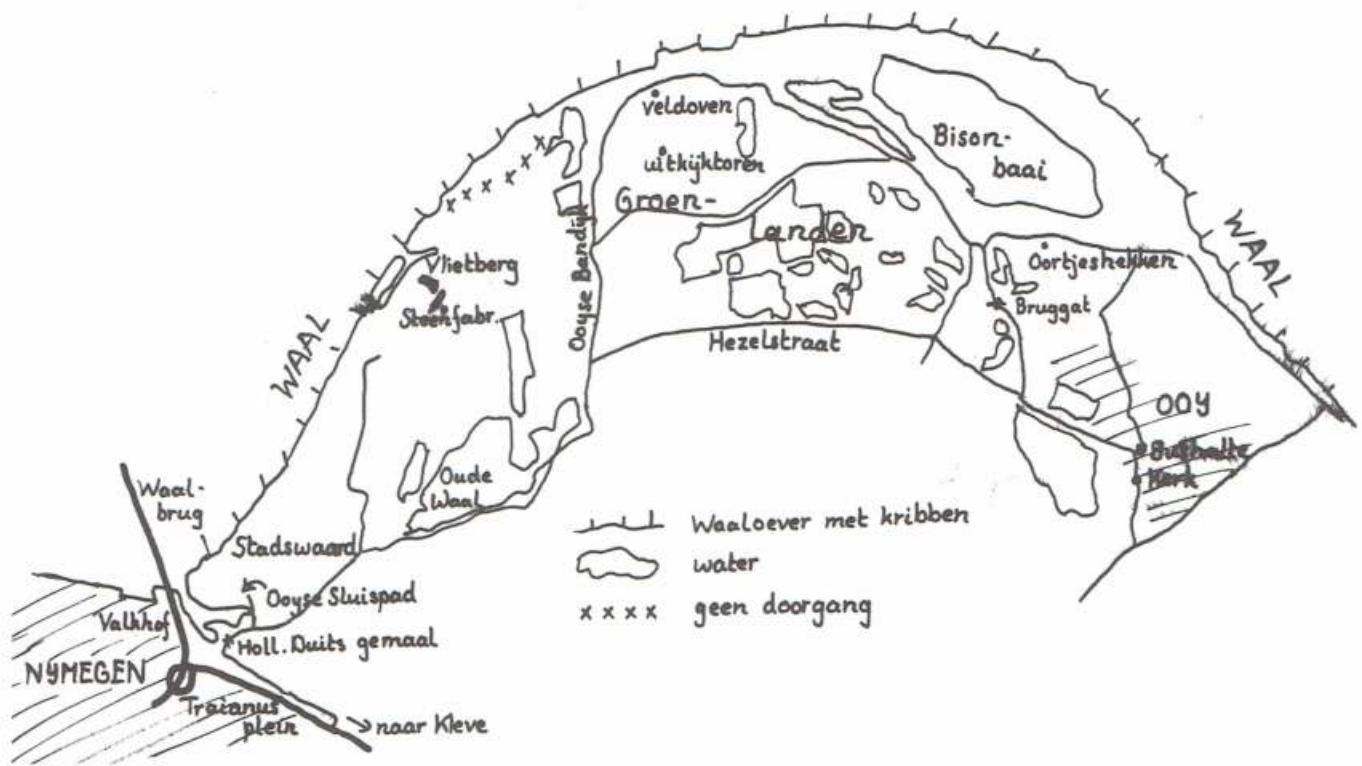
Op de toegangsweg naar de boerderijen heeft Staatsbosbeheer nu een bordje met de tekst geplaatst: 'Geen vrije toegang. De wandel- en fietskaarten zijn op dit punt niet juist'. De strijd wordt duidelijk. Een medewerker van DLG vertelde me later dat Nijmeegse studenten met concept-routekaarten (die hadden ze via de universiteit gekregen) vaak het gebied ingingen, terwijl er nog niets definitief geregeld was wat betreft de openstelling. Overigens is de omlooproute zeker geen straf gezien het landschap.

Van Steen en Natuur

Op het punt waar je op de Ooyse Bandijk komt, wordt op een infopaneel een knooppuntennetwerk voor de fiets en de wandelaar aangekondigd. De stichting Van Steen en Natuur heeft hiervoor gezorgd. Het wandelnetwerk beslaat slechts een klein deel van de Ooypolder, tot aan het dorpje Ooy. Het lijkt niet bepaald een aanrader, want het loopt grotendeels over (drukke) dijkwegen, terwijl er veel leukere mogelijkheden zijn om het gebied te doorkruisen. Het is wel degelijk opgezet – te degelijk eigenlijk – want honderd meter voor elk wandelknooppunt is er een vooraankondiging van het knooppunt, alsof een wandelaar op een kruising geen tijd heeft om te kijken waar hij heen moet. Het woud aan paaltjes en bordjes wordt op deze manier wel erg groot. Een stukje over de (vaak) drukke Ooyse

De Vlietberg

Bandijk lopen in de richting van het dorpje Groenlanden is overigens wel leuk. Je komt langs een oude veldoven, door de stichting Van Steen en Natuur recent gerestaureerd. Vlakbij de oven staan drie rijen arbeiderswoningen uit het begin van de 20e eeuw. Zij werden

gebouwd voor de arbeiders van steenfabriek De Groenlanden. En er is een herinnering aan de IJssellinie, een waterlinie waarvan de bouw pas in 1950 is gestart, tegen een mogelijk Russisch offensief. De linie is 120 km lang en 5 km breed.

smalsporen liepen.

Een ander plan van Van Steen en Natuur bleek bij de uitwerking een onbegaanbaar pad: de aanleg van een toeristisch smalspoortracé. Dit bleek vanwege de flora en fauna planologisch niet haalbaar. Onder andere 'roodborsttapuiten' zaten het tracé in de weg. Dat heeft ertoe geleid dat een knooppuntensysteem is opgezet en er een treintje (over de weg) op zonne-energie is gekomen: de solar road train. Daarmee hoopt men het aantal kilometers dat touringcars door de Ooypolder en de Duffelt rijden, te verminderen. Als ook het andere wegverkeer op enkele dijkvakken – qua beleving is het daar prachtig – zou kunnen worden geminimaliseerd, zou het ontwikkelde knooppuntensysteem voor fietsers en wandelaars zeker aan waarde kunnen winnen.

Oortjeshekken

Wat je zeker niet moet overslaan als je door de Ooypolder aan het dwalen bent, is het natuurgebied Groenlanden. Daar lopen enkele paden doorheen; over de hoge zandgronden en een defensiedijk, onderdeel van de IJssellinie, kun je vrij rondstruinen. Een deel van het gebied is niet toegankelijk, maar een fraai vormgegeven uitkijktoren biedt een goed zicht op dit deel. De kleiputten vormen een moerasgebied met een sterk schommelend waterpeil. De Waal oefent hier indirect haar invloed uit via het onder de dijk doorsijpelende kwelwater.

Het 'bruggat' in de Spruitenkamp

Ook op andere plekken heeft Van Steen en Natuur oude objecten gerestaureerd: aan de Hezelstraat een transformatorhuis en aan de Spruitenkamp (vlakbij het bekende café Oortjeshekken) een viaduct voor de smalspoortrein. Het 'bruggat' in de dijk is nu in gebruik als doorgang voor de koeien. Als je eenmaal weet dat hier een treintje heeft gereden dat klei vervoerde naar de steenfabriek, snap je ook het (werkelijk schitterende) landschap langs de Spruitenkamp: sterk geaccidenteerd met waterplassen en verdiepte weilanden tussen wallen, de voormalige kleiputten. De wallen vormden de dijken waarover de

De Groenlanden zijn via een dijkoversteek met wildroosters met de Bisonbaai verbonden. Zo kunnen de grazers – er lopen zo'n 50 Galloways en 30 Koniks – vrij van binnendijks naar buitendijks lopen. Ook de wandelaar kan van die oversteek gebruik maken.

Rond een diep zandgat is in de Bisonbaai een prachtig natuurgebied ontstaan waar je onder het toezicht van grote grazers heerlijk kunt zwemmen en op de omliggende strandjes zonnen. Zomers kan het hier heel druk zijn. Aan de landzijde is onlangs een nieuwe voetbrug gerealiseerd zodat je helemaal rond de plas kan lopen. Het bekende huiskamercafé Oortjeshikken ligt tegen de Bisonbaai aan. Ik maak niet graag reclame, maar een wandeling in de Ooypolder zonder

bezoek aan Oortjeshikken is niet compleet. Voor de naam zijn meerdere verklaringen. Er wordt gezegd dat het een verbastering is van het Duitse 'Ort an der Ecke', hooggelegen plaats in de bocht van de rivier. De naam wordt ook in verband gebracht met een hek op de dijk, waar men een 'oortje' (geldmunt) moest betalen voor de doorgang. En een derde verklaring is dat het oortje werd versnoept in het café bij het hek.

Harry Benschop

Ooypolder praktisch

Vanaf station Nijmegen loop je binnen het half uur naar de Stadswaard. Vandaar zijn er vele mogelijkheden om via Groenlanden en Bisonbaai naar het dorpje Ooy te gaan. Vanuit Ooy (bij de kerk) vertrekt elk half uur bus 80 naar Nijmegen station of het Keizer Traianusplein bij de Waalbrug (en het Hollands-Duits gemeal). Bij het gemeal kun je normaal gesproken wel een parkeerplaatsje voor de auto vinden; je komt er vanaf de stad en Waalbrug door richting Kleve te rijden en de eerste weg links terug te nemen.

Informatie over de stichting Van Natuur en Steen en de solar road trains op www.steenennatuur.nl.

Over enkele natuurgebieden in de Gelderse poort is informatie op onder meer de site van stichting Ark te vinden: www.stichtingark.nl.

Op zondag 11 juni organiseert TeVoet een wandeling vanaf station Nijmegen naar de Stadswaard, Groenlanden en Bisonbaai. Zie de activiteitenkalender achterin deze Lopend Vuur.

vervolg van pag. 2

lopen. "Een zelfbedieningspontje of touwbrug aan de westzijde van de nevengeul zou mooi zijn. Dan kun je ook als doorgaande wandelaar van de landtong gebruik maken", geeft hij aan. Ook Famke Wolters is het met alle wandelaars eens dat zo'n voorziening de struinroute zeker ten goede zou komen, ondanks dat je nu onverhard aan de andere zijde van de geul loopt: "Dat was best wel een saai stuk, zo vlak langs de dijk."

Onderweg gaf zij al aan dat de Recreatiemaatschappij serieus de mogelijkheden van de nieuwe struinroute gaat onderzoeken. "Al zal het op z'n vroegst 2007 worden voordat hij op de markt kan komen", waarschuwt zij. "Die tijd zullen we ook zeker nodig hebben voor het pontje of de brug.

Daarvoor is medewerking van Rijkswaterstaat nodig, plus de nodige financiën. Het is makkelijker als dergelijke voorzieningen gelijk bij de herinrichting worden meegenomen." Een pleidooi te meer om als TeVoet alert te zijn bij de ontwikkeling van de deelplannen in het kader van 'Ruimte voor de rivier' en de inspraak hierop. Dan moeten de wensen vanuit de wandelaar direct worden ingebracht.

Ook is afgesproken dat TeVoet de mogelijkheden aan de noordzijde van de Waal bekijkt. "Dat wordt een stuk lastiger dan de tocht van vandaag", voorspelt Bert van den Berg. "Ik zie het als een mooie uitdaging. Zeker als er een pontje bij Haaften komt, wordt het rivierengebied echt voor de wandelaar opengelegd."

Rien van den Berg en Harry Benschop

Struinen langs de Waal praktisch

Van de gemarkeerde struinroute Tiel-Varik-Heerwaarden-Wamel is een folder verkrijgbaar bij de Zwerfkei aan de Kwelkade 1 in Tiel (in de wintermaanden beperkt open op enkele doordeweekse middagen) of bij het Regionaal Bureau voor toerisme in Rivierenland, tel. 0900-6363888 of www.rivierenland.nl.

Het pontje bij Varik vaart alleen in de zomermaanden. En kan je dus maar de helft van de route lopen. Of op eigen gelegenheid beginnen in Zaltbommel en via de Hurwenense Kil en Rossum naar Heerwaarden lopen.

De tweede struinroute van Varik via Zaltbommel naar Heerwaarden komt in de loop van 2006 beschikbaar.

De pont Wamel-Tiel vaart het hele jaar door.

Veldoven Ooyse Bandijk

De veldoven aan de Ooyse Bandijk is het oudste type oven uit de baksteenindustrie. Hij dateert uit 1872. De muren zijn zo'n 20 meter lang, 130 cm dik en 5 meter hoog. De afstand tussen beide muren bedraagt 15 meter. In de ovenwanden zijn op maaiveldhoogte acht door een dubbele segmentboog afgesloten stookgaten aanwezig. Door de stookgaten werd met lange schoppen brandende turf naar binnen gegooid. In de oven werden de stenen zodanig gestapeld, dat er stookgangen overbleven. De bovenkant van de gestapelde stenen werd afgedekt met plaggen. De oven had geen dak.

Stapje verder met de 'Veermanpaden'

Langzaam beginnen de contouren voor de 'Veermanpaden' zichtbaar te worden. Minister Veerman van LNV heeft eind vorig jaar naar aanleiding van het debat in de Tweede Kamer over het Wandeloffensief van Wijnand Duyvendak 1000 km wandelpad over boerenland toegezegd. Inmiddels begint het bij wandelaars, ambtenaren en misschien ook wel bij bestuurders te kriebelen: het zou toch leuk zijn als dit jaar de eerste kilometers ingelopen kunnen worden.

Provinciale inzet

Duidelijk is dat de rol van de provincies een belangrijke wordt. Zij worden geacht eenzelfde bedrag als de minister voor ogen heeft, bij te passen. Daarmee wil LNV zich verzekerd weten van draagvlak in de streek voor nieuwe boerenlandpaden. Het betekent ook dat wandelaars de provincies moeten 'bewerken' om met voorstellen én geld te komen. Want zonder die provinciale inzet géén extra boerenlandpad in jouw provincie!

Vanaf 2007

De regeling zelf lijkt pas in 2007 in te gaan. Eerst moeten de juristen nog bekijken of er geen sprake is van ongeoorloofde staatssteun, of de regeling wel 'Europa-proof' is. Het rijksgeld wordt dan via het nieuwe Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) aan de provincies ter beschikking gesteld. Onduidelijk is nog hoe die verdeling over de provincies tot stand gaat komen. Actieve provincies, dat wil zeggen provincies die zelf ook ambitie hebben om boerenlandpaden te gaan realiseren en daarover zogenaamde prestatie-afspraken met het rijk willen maken, zouden dan wel eens een streepje voor kunnen hebben.

2006

Om geen tijd verloren te laten gaan, wordt in het over de Veermangelden gevoerde overleg tussen IPO (de gezamenlijke provincies) en het ministerie van LNV gedacht aan een tijdelijke regeling voor dit jaar. LNV heeft er geld voor op de begroting: 225.000 euro. Zoals het er nu naar uitziet gaat het Wandelplatform hiervoor een zg. pilot-project indienen bestaande uit initiatieven die al bekend zijn of alsnog worden aangemeld. Wat precies de criteria zijn waarop (voor)geselecteerd wordt, is zeker nog niet uitgekristalliseerd. Aan de ene kant moet de cofinanciering van de provincies met eenzelfde bedrag (225.000 euro) zijn geregeld, aan de andere kant moeten de initiatieven van boerenlandpaden passen in een routenetwerk of ommetje. Stukjes boerenlandpad die 'van niks naar nergens gaan' maken dus geen kans. Bij het Wandelplatform ligt de schone taak om goede initiatieven en provinciale cofinanciering bij elkaar te brengen. In hoeverre met de groslijst die het Wandelplatform nu voor 2006 maakt ook al de toon voor de komende zeven jaar – de looptijd van het ILG – wordt gezet, is niet duidelijk. Om teleur-

stellingen te voorkomen, doet de wandelobby er goed aan wensen en initiatieven alvast maar aan te melden. Het hoeft ook niet allemaal volgend jaar te zijn gerealiseerd.

45 cent

Naar verluidt wil LNV 3,3 miljoen beschikbaar stellen voor de ILG-periode. Daarmee kan 1000 km wandelpad worden gefinancierd (met eenzelfde bedrag vanuit de regio eraan toegevoegd), uitgaande van vergoedingscontracten met de boeren voor een periode van 7 jaar. Daarbij is uitgegaan van 45 cent per strekkende meter per jaar. Een vuiltje in de discussie is nog dat nog niet is uitgemaakt of voor die 45 cent ook de aanleg van het pad moet worden bekostigd. In het licht van de discussie die afgelopen jaren is gevoerd over de vergoedingen voor de boeren – daar is steeds het bedrag van 45 cent per strekkende meter per jaar genoemd, onder andere op basis van een LEI-rapport – is het voor TeVoet onverteerbaar als daarvan nu weer zou worden afgeweken. Daarvoor zijn er teveel verwachtingen gewekt bij de boeren. Ineens met een lager bedrag bij de boer aankomen, omdat ook de investeringskosten eruit moeten worden betaald, zou de medewerking wel eens kunnen doen tegenval-

Harry Benschop

Karakter Cabauwse Kerkepad behouden

In februari 2002 hoorde TeVoet dat de gemeente Lopik het Cabouwse kerkepad wilde 'opknappen'. De smalle asfaltstrook zou vervangen worden door één meter brede betonplaten. TeVoet heeft toen, ondersteund door de Werkgroep Behoud Lopikerwaard, bezwaar aangetekend tegen deze opknapbeurt. Het voornemen was ons inziens volledig in strijd met de cultuurhistorische waarde en de landschappelijke kwaliteiten van het pad en de omgeving.

Het protest heeft resultaat gehad. Er ligt nu in 2005 een schelpenpad. Aan weerszijden van het pad is een sloot gegraven, zodat het vee en de wandelaars/fietsers elkaar niet (meer) voor de voeten lopen. Wil je er eens wandelen: De Cabouwse Jacobsroute loopt over het zuidelijk deel en het Groene Hartpad maakt gebruik van het noordelijk deel van het kerkepad.

“Vrijer omgaan met natuur als je er meer van hebt”

“Het is belangrijk dat mensen de natuur kunnen beleven”, stelt Zeeuws natuurgedeputeerde Thijs Kramer naar aanleiding van discussies over natuurontwikkeling op Schouwen-Duiveland. Hij is een groot voorstander van recreatief medegebruik in natuurgebieden. Of het er voor wandelaars op het eiland ook beter van wordt?

Natuur hot item

Natuur is hot op Schouwen-Duiveland. Het komt in discussies over de toekomst van het eiland vroeg of laat aan de orde. En dan ligt het in het algemeen behoorlijk zwart-wit: je bent voor of je bent tegen.

Op en rond het eiland is al veel natuur. Neem alleen al de Oosterschelde, aangevoerd als Nationaal Park. Op het eiland zelf het natuurmonument Kop van Schouwen, het krekengebied bij Ouwkerk, het Dijkwater bij het dorpje Sirjansland en het plan Tureluur dat nu volop in ontwikkeling is langs de zuidkust.

De natuurbeschermers laten niet na in de discussie erop te wijzen “dat we met de natuur op Schouwen-Duiveland

goud in de handen hebben voor recreatie en wonen. De toerist komt niet voor die mooie frietkraam maar wel voor de rust, de ruimte en de natuur”, aldus Gertjan Buth van Het Zeeuwse Landschap. Hij valt erover dat de lokale politiek wel onderschrijft dat het toerisme de belangrijkste economische factor is, maar “als het op de natuur aankomt, zijn ze vaak negatiever: ‘leuk, maar wat heb je eraan?’ Terwijl het ontrekken van landbouwgronden aan de landbouw voor de natuur eigenlijk op verzoek van de boeren zelf gebeurt.” Met dat laatste heeft Buth zeker langs de zuidkust op Schouwen-Duiveland een punt, want de nieuwe natuur in plan Tureluur situeert zich op marginale landbouwgronden, gronden veelal met

veel zoute kwel.

Beleven

Hoe komt het dan dat er zo weinig steun is (of lijkt te zijn) voor die nieuwe natuur? Zeeuws natuurgedeputeerde Thijs Kramer, voorheen bij de Zeeuwse Milieufederatie zelf de grote aanjager geweest achter plan Tureluur, heeft het antwoord al meermalen gezocht in het recreatief medegebruik: “Om meer draagvlak te krijgen voor natuurontwikkeling is het belangrijk dat mensen de natuur kunnen beleven. De provincie is groot voorstander van recreatief medegebruik, en als je meer natuur hebt zoals hier op Schouwen-Duiveland, kan je er ook wat vrijer mee omgaan. Ik had alleen liever gezien dat daar vanaf het begin van de aanleg van plan Tureluur meer rekening mee gehouden was.” In de afgelopen jaren heeft TeVoet meermalen geprobeerd de wandelmogelijkheden langs de zuidkust van Schouwen-Duiveland te verbeteren. Er was een aantrekkelijke verbinding buitendijks tussen Zierikzee en de Kop van Schouwen. Maar sinds enkele jaren moet je over een geasfalteerd fietspad: voor de wandelaar niet echt aantrekkelijk. Ook de wandelaar van het Oosterscheldepad moet daar nu genoeg meenemen. Pogingen om deels door de natuurontwikkelingsgebieden te mogen, zijn steeds gestrand. Andere aantrekkelijke verbindingen tussen Zierikzee en de Kop van Schouwen zijn er niet.

Vogels

Bij Zierikzee lijkt er nu toch wat verbetering in te komen. Ook bestaan er plannen voor wandelpaden langs de randen en een uitkijkpunt op de voormalige vuilstort bij Serooskerke. Toch blijft de vraag wat dit allemaal gaat opleveren als je Buth hoort zeggen “dat paden dwars door de natuurgebieden niet mogelijk zijn omdat de vogels te gevoelig zijn voor verstoring. Het is een toendra-achtige natuur geworden, daar kan je geen paden kriskras doorheen laten lopen.” Kunnen we er nu wel of niet wat vrijer mee omgaan als je er wat meer van hebt?

Harry Benschop

UIT DE TEVOET-REGIO

Groningen/Drenthe

Wandeloverleg

Het wandeloverleg is inmiddels goed van start gegaan. Er is bekendheid aan gegeven door een brief naar de 12 gemeenten in Drenthe te sturen. Ook is er contact met het recreatieschap Drenthe en de provincie.

De brief die we als Wandel Overleg Drenthe verstuurd werden door 7 gemeenten beantwoord. De algemene tendens van deze antwoorden was een kennisgeving van wat de gemeente op dit moment als wandelbeleid heeft. Om te kunnen meedenken zal er echter nog veel gedaan moeten worden aan het leggen van contacten.

Binnen het WOD is dan ook direct ingezet op het ontwikkelen van contacten op gemeentelijk niveau.

Overigens is een eerste project de inventarisatie van de knelpunten die ontstaan bij het ontwikkelen van “ommetjes”. Het ontwikkelen van deze ommetjes is een project van de ANWB maar het heeft inmiddels ook een landelijke uitstraling.

Gemeenteraadsverkiezingen

In Meppel is het wandelbeleid sterk aan “erosie” onderhevig. Zowel het behoud van de Ketelhaarsweg als het ontwikkelen van de gevraagde rondwandelpaden om de gewenste “ommetjes” te kunnen realiseren staan onder grote druk! Voor deze zaken is het van wezenlijk belang dat er een andere verdeling in de raad komt. De verkiezingen zijn voor TeVoet dan ook heel belangrijk. TeVoet steunt hierin dan ook de grootste partij en hoopt dat deze nu zo groot wordt dat er geen achterkamertjes politiek meer kan plaats vinden.

Ook in de gemeente Aa en Hunze is een lid van TeVoet als lijsttrekker actief. Ook deze partij zet in op een doelmatig wandel en fiets beleid waarbij verdeling van de ruimte als primair geacht wordt. Wanneer deze Lopend Vuur gelezen wordt is de strijd voorbij en weten we wat de toekomst gaat brengen.

Wilderniscafé de Waard van Kekerdom

Vlak voor Millingen, waar je het natuurgebied de Millingerwaard ingaat, ligt Wilderniscafé de Waard van Kekerdom. In 2002 opende het café haar deuren. Het is een plek waar mensen komen voor een kop koffie. Als je gaat struinen door het café kom je als vanzelf informatie over de omgeving tegen.

Dorpscafé

Vijftien jaar geleden waren de inwoners van Kekerdom nog aan het protesteren tegen de plannen voor natuurontwikkeling in de Millingerwaard. Nu wordt het wilderniscafé gerund door mensen uit de omliggende dorpen. Daar heeft Stichting Ark – die naam kom je vaak tegen als je langs de rivieren Koniks, Galloways en Schotse Hooglanders ziet – heel bewust voor gekozen. Vanuit de gedachte dat natuurontwikkeling alleen werkt als mensen in de omgeving erachter staan.

Ooit was het Wilderniscafé het dorpscafé van Kekerdom. Dat moet voor Ark

je vervolgens met elkaar verorberd in het café. “Tussen het plukken door leer je ongemerkt van alles over de eetbaarheid van planten in de uiterwaarden”.

Betrokkenheid

Wat Ark betreft mogen mensen naar hartelust kris kras door de Millingerwaard lopen. Lekker struinen. “In de praktijk blijken veel mensen niet zomaar de paden te verlaten. De vele bordjes die ons vertelden niet van de paden af te gaan, hebben blijkbaar diepe indruk achter gelaten”, aldus Reisinger. Stichting Ark heeft van openstelling en voorlichting haar handelsmerk gemaakt.

vooral ook zo blijven, met bingo-avonden en andere dorpsfeesten. “De horeca staat bij ons centraal”, zegt Marieke Reisinger. Zij is bij Stichting Ark verantwoordelijk voor de communicatie. Maar in het café kan je ook streekproducten kopen, kaarten en boeken over de omgeving. Groepen kunnen er terecht voor struintochten, stampochten en ‘sla scharrelen’. Bij een stampocht kun je je nog wel iets voorstellen: een warme stampotmaaltijd na een tocht door de wildernis van de Millingerwaard. Maar bij sla scharrelen? Dat blijkt een wandeling te zijn waarbij je met een gids allerlei kruiden en andere eetbare (delen van) planten plukt, om ze bij terugkomst in het Wilderniscafé te laten bereiden tot een heerlijke maaltijd. Die

Vrij mogen struinen; dat draagt Ark voor haar gebieden hoog in het vaandel. Want zo staat er op hun website te lezen: de meest kwetsbare natuurgebieden zijn die zonder bezoekers. Wanneer mensen een kans krijgen om natuur te ervaren, ontstaat daarmee de beste garantie voor natuurbescherming; betrokkenheid. Ark wil iedereen, van kleuter tot academicus, van hangjongere tot staatssecretaris en van gehandicapte tot vogelspotter enthousiast maken voor hun natuurgebieden. “Avontuur, actie en verwondering zijn daarbij net zo essentieel als kennis. Daardoor bouwen uiteenlopende doelgroepen een band op met een gebied.” Zo kan er gewerkt worden aan vergroting van gebieden of aan nieuwe.

De folder belooft een ruige wandeling door de Millingerwaard: ‘Via smalle paadjes lopen we of rollen we door de jungle van het ooibos, langs sprookjesachtige moerassen en bloemrijke rivierduinen naar het Waalstrand.’ Het struinen is niet alleen voorbehouden aan wie goed ter been is. Minder validen kunnen een off-the-road struinstoel huren. Door de speciale luchtbanden zijn deze rolstoelen geschikt voor het ruige terrein.

Wildernisvlees

Bijzonder aan het café is ook dat je er wildernisvlees kunt kopen. Een echt streekproduct! Want het vlees komt van de kuddes die Ark beheert. Als je de Galloways beheert en je doet het goed, dan komen er natuurlijk steeds meer koeien bij. Ark probeert de dieren zoveel mogelijk naar andere plekken te brengen, maar soms gaat dat niet. Dan wordt een koe door een professionele slager verwerkt tot biefstuk, worst of hamburger. En te koop aangeboden in het café. Ark heeft in samenwerking met Staatsbosbeheer ook een kaart uitgebracht van de Gelderse Poort met een aantal struintochten tussen Nijmegen en Millingen.

De Stichting Ark heeft nog een wilderniscafé, bij het Limburgse Stevensweert, tussen Echt en Roermond. Dit café is ondergebracht in de Hompesche Molen, en geeft informatie over de Maas en Grensmaas. In de loop van dit jaar opent een derde wilderniscafé zijn deuren in natuurgebied Hoekse Duinen bij Hoek van Holland.

Wilderniscafé praktisch

- Het Wilderniscafé de Waard van Kekerdom is
- open van donderdag t/m zondag, vanaf Pasen
- tot oktober alleen op maandag gesloten. In
- het weekend gaan de deuren al om 10.00 uur
- open, op andere dagen een uurtje later. Je
- vindt het café aan de Weverstraat 94 in
- Kekerdom, tel. 0481-431385.
- Meer informatie over de Stichting Ark en het
- café op www.wilderniscafe.nl.
- De kaart ‘Ontdek de Gelderse Poort’ met
- onder meer wandel- en struinroutes kost
- € 3,75. De huur van de struinstoel bedraagt
- € 5,00 per dagdeel; reserveren aanbevolen.
- Het café is bereikbaar met bus 80 vanuit
- Nijmegen, door de week elk half uur, op zon-
- dag elk uur.

De verborgen Oude Rijnstrangen

Ooit kwamen de Batavieren over de Rijnstrangen ons land binnen. Peddelend langs rietoevers en op hun hoede voor mogelijke belagers. Ook nu nog een spannend gebied, heel uniek in Nederland. Maar tot voor kort volledig ontoegankelijk. Dankzij de inzet van Eduard Poodt kunnen wandelaars er nu van genieten.

Geheimzinnig

Het is een moeizaam proces geweest, zo verzekert Eduard Poodt van de Vereniging Streekbeheer Rijnstrangen, een Agrarische Natuur Vereniging. Zo moeizaam en tijdrovend dat vorig jaar in de carnavalsstoet al spottend het jaar 2010 is genoemd dat het pad eindelijk klaar zou zijn. Dan is najaar 2005 zo gek nog niet. Toen kon voor het eerst van de route 'Gangen door Rijnstrangen' gebruik worden gemaakt. Poodt vond het enkele jaren geleden geweldig dat er (financiële) mogelijkheden waren om het gebied te ontsluiten. "Want voordat de route er was, kon je er als buitenstaander niet in. Een groot gebied was volledig onbereikbaar. En zo uniek dat het zijn weerga niet kent in

Nederland." Daar mag een tikkeltje chauvinisme in zitten, wie er nu gaat wandelen zal ervaren dat Poodt geen woord teveel gezegd heeft. Kijk alleen maar eens op een gedetailleerde topografische kaart, dan weet je al genoeg. Het is een geheimzinnig gebied.

Voorwaarden

Poodt moest zijn collega boeren heel behoedzaam over de streep trekken om hun land open te stellen. Zelf heeft hij geen land in de route. Die toestemming om het pad aan te leggen kwam er na intensief overleg, onder enkele strikte voorwaarden. Eén ervan: geen honden op het land, ook niet aan de lijn. Lastig detail is dat op een klein deel van de route wel honden zijn toege-

staan. Dat is in beheer bij Staatsbosbeheer, en die wilde er, ook na aandringen van de boeren om voor de hele route één regime wat betreft de honden te hebben, geen wijziging in aanbrengen.

Eigenlijk onnodig om nog eens op te schrijven dat wandelaars zich aan de regels houden. Anders kan het wel eens snel gedaan zijn met het wandelen over boerenland. En zeg nu zelf, het is toch niet vervelend dat je er niet na zons-
ondergang mag komen, het vee met rust moet laten en niet buiten de route over het land mag zwerven. Neem je viervoeter dus niet mee op je voettocht door de oude Rijnstrangen. Want 'Overtreding van de regels kan het einde betekenen van een prachtige wandelervaring....' is als tekst in de routefolder opgenomen. Een klein deel van de route is tijdens de ganzentrek, van 1 oktober tot 1 maart, niet toegankelijk. Het gaat om de route door de Eendenpoelsche Buitenpolder. De overstapjes zijn dan weggehaald, en

er staan bordjes met verboden toegang. Dan kun je over de Aerdsdijk lopen.

Stootje

De route van 14 km voert voor 85 procent over onverharde paden. "Zeg maar gerust ongebaande paden. Je moet tegen een stootje kunnen", waarschuwt Poodt. Hij raadt aan bij droog weer te lopen.

"Een stukje loopt langs een pas gegraven afwatering. Het pad is daar maar één meter breed. Bij nat weer kan je zo het water inglijden." Het gaat om een deel van het traject tussen Aerdt en boerderij 'De Nooteboom'.

Aan de route wordt nog gewerkt. "Pas hebben we nog een stukje verharde weg eruit weten te halen: vanaf de Berghoofdse Veerweg naar het oude gemaal." In de herfst gaat er nog een stukje verharding uit de route. "Dan hopen we het tweede trekpuntje in bedrijf te hebben. Op de plaats die we eerst in gedachten hadden, was het water te breed. Nu moeten we wachten totdat er vanuit de natuurbescherming gewerkt mag worden. Vergeet niet dat we hier eigenlijk in een moeras zitten. Er komt wel wat bij kijken om daar veerstoepen te maken."

Twee trekpuntjes

Het eerste trekpuntje ligt op de plek waar vroeger het veer van Aerdt naar Babberich was. "In de tweede wereldoorlog is de brug bij Herwen klaar gekomen, maar kort daarna in puin geschooten. Toen moest je weer met het pontje. Mijn vader is er vaak mee overgegaan." De coupure in de Lijmerse Overlaat aan de noordzijde van de Oude Rijn herinnert nog aan de oude veerweg naar Babberich.

Met de aanschaf van de pontjes hadden ze geluk. "Een van de bestuursleden van Streekbeheer Rijnstrangen had goede contacten met een scheepswerf in Tolkamer. We hebben ze zelf afgehaald en laten stralen." Volgens Poodt moeten ze zonder meer 15 jaar mee kunnen. "Achteraf gezien hadden ze wel iets kleiner mogen zijn."

Aanleg van de veerstoepen, de touwen voor de trekpuntjes, overstapjes, alles hebben ze zelf gedaan. "We hebben wel geld gekregen van de provincie en twee gemeenten." Daar tegenover staat de verplichting het pad gedurende twaalf jaar te onderhouden. "Voor het geld hoeft je het niet te doen", geeft Poodt aan. "Je moet toch ook elke veertien dagen even langs, om te kijken of alles goed is, wat vuil meenemen, enzo-

voorts." Veel belangrijker zijn de positieve reacties van wandelaars.

Rust en stilte

Kenmerkend voor het Rijnstrangengebied zijn rust en stilte. Vogelgeluiden zoals van de buizerd of kleine karekiet zijn er altijd hoorbaar. En hazen of reeën schieten vaak zomaar ineens weg bij het geringste rumoer of beweging. In de Kleine Gelderse Waard, aan de noordoever bij het Aerdtse trekpuntje, waar door een omvangrijke klei-afgraving een waterrijk natuurgebied met veel riet in wording is, is de grote karekiet al gesignaleerd. Ook de roerdomp, al herhaaldelijk elders in het gebied gehoord én gezien, zal zich hier ongetwijfeld (weer) thuis gaan voelen. In de Kleine Gelderse Waard heeft de stichting Twickel zo'n 300 hectare grond. Ook zij hebben toestemming gegeven om over hun gronden te lopen. Poodt is daar blij om, want nu kan de route mooi naar de oude, klassieke boerderij 'De Nooteboom'. Een plek

waar je aan de oever van een langzaam verlandende rijnstrang de ijsvogel tegen kan komen. De Nooteboom is nu een particuliere woning. Op zondagen is de tuin, tegen betaling, opengesteld. Dan kun je er ook koffie en thee krijgen.

Korte beschrijving

Je kunt de route op meerdere plekken beginnen. Met de auto kun je het best beginnen vanaf het Toeristisch Opstappunt bij Huis Aerdt of het dorps-huis in het dorpje Aerdt. Vanaf station Zevenaar is het nog geen kilometer lopen naar de kerk in Oud-Zevenaar. Het beschreven rondje is 14 km lang.

Vanaf Huis Aerdt loop je best over de dijkweg naar Aerdt. Ter hoogte van het dorp RA net na een boerderij; op die plek (1) zie je het schildje van de Gelderse Poort met er onder het logo van de Vereniging Streekbeheer. Over het pad naar de zomerkade van de 'Olde

vervolg op pag. 13

Landgoederenpad op Voorne

Medio december 2005 is in de duinen van Voorne een nieuwe wandelroute geopend, het Landgoederenpad. Historische buitenplaatsen en landgoederen staan centraal in deze route. De rondwandeling is 18 km lang. TeVoet heeft een belangrijke bijdrage gegeven aan de totstandkoming ervan.

Buitenplaatsen

De nieuwe route maakt het wandelen op de Zuid-Hollandse Eilanden steeds interessanter. Het Landgoederenpad is een thematische wandelroute langs, om en over de landgoederen en buitenplaatsen bij Oostvoorne. De geel-rood gemarkeerde rondwandeling heeft een lengte van ongeveer 18 km en is op te delen in twee afzonderlijke trajecten van 8 en 10 km. De route is voor een groot gedeelte onverhard en daardoor slechts voor een klein deel geschikt voor kinderwagens en rolstoelen.

De meeste landgoederen en buitenplaat-

sen op Voorne waren oorspronkelijk eigendom van de Rotterdamse havenbaronnen. Zij kozen de bosrijke duinrand van Voorne als plaats voor een buitenverblijf in de nabijheid van de haven. De landgoedbossen kenmerken zich door bijzondere flora: de oude landgoedeigenaren namen van hun verre reizen regelmatig uitheemse plantensoorten mee, waarmee ze de landgoederen verfraaiden.

De prachtige wandeling voert je allereerst door landgoed Mildenburg, een natuurgebied met prachtige lanen geflankeerd door oude eiken en berken

uit 1850 en een stinzentuin. Naast het Mildenburgbos ligt landgoed 't Reigersnest. Op de route kom je verder langs de buitenplaatsen Kooijsigt, een herenboerderij uit 1666 en Kranenhout. Daarna komt het ecologisch beheerde landgoed Stuyvesande, met een eeuwenoude boerderij. De landgoederen Olaertsduin en Strypemonde (genoemd naar een oude kreek Strype die in zee uitmondde) in het bosrijke binnenduingebied zijn echte pareltjes. Via de Tenellaplas (bezoekerscentrum Zuid-Hollands landschap), paviljoen de Meidoorn en openluchtmuseum De Duinhuisjes en villa Oosterhout wandel je terug naar het beginpunt.

Derde route

Het Landgoederenpad is de derde wandelroute die in het kader van het Wandelrouteplan Voorne-Putten-Rozenburg is gerealiseerd. Eerder zijn het Voornepad en het Bernissepad tot stand gekomen. In de komende jaren zijn er nog een zestal nieuwe wandelroutes gepland zodat een wandelnetwerk mogelijk wordt. De wandelroutes worden gerealiseerd door het Recreatieschap Voorne-Putten-Rozenburg in samenwerking met TeVoet.

Het beheer van de wandelroutes is namens het Recreatieschap in handen van groenbeheer Zuid-Holland. Voor opmerkingen en tips over de route kunnen wandelaars terecht op de site www.gzh.nl/reactieformulier.

Frans Meijdam

Landgoederenpad praktisch

- Het startpunt en eindpunt is bij de VVV van Oostvoorne. Daar is voldoende parkeerruimte. Per openbaar vervoer ga je vanaf station Rotterdam-CS met de metro naar Spijkenisse Centrum. Daar neem je de bus 103 naar Oostvoorne/Rockanje, op werkdagen elk kwartier, op zaterdag elk half uur en op zondag een uurdient.
- Bij de VVV van Oostvoorne is het gidsje met een beschrijving van de route en historische achtergronden verkrijgbaar voor € 2,00. Het is ook te bestellen via de site van de VVV Zuidhollandse Eilanden. De route is geel-rood gemarkeerd.
- Meer (adres) informatie op www.zuid-hollandse-eilanden.nl.

vervolg van pag. 11

Rien'. Daar zie je het trekpuntje (2) al liggen. Aan de overkant LA. Zo'n 150 m verderop RA langs de nieuwe watergang (gevaarlijk) en deze blijven volgen tot het (voorlopige) begin. Hier de sloot die stomp van rechts komt (is de toekomstige watergang) oversteken en vervolgens deze sloot aan de andere oever naar rechts volgen. Bij een oud afwateringssluisje enkele tientallen meters naar links lopen en via twee openstaande hekken een wei schuin oversteken richting hoge dijk, de Lijmerse Overlaat. Op de dijk LA en na 250 m LA weer van de dijk af. Langs het Nieuwe Gat naar 'De Nooteboom' (3).

Vanaf De Nooteboom de Oude Zevenaarse Dijk (overigens niet echt een dijk) opgaan. Waar het wel een echte dijk wordt LA. Bij de Oud Zevenaarse parochiekerk (4) LA het 'Olde Processiepad'. Aan het eind weer LA de dijk op. Ter hoogte van het natuurzwembad De Beulie LA de Roselandse

Polder in. Enkele tientallen meters vóór het bruggetje over de oude Rijnstrang RA over de Waardense Dam en deze voormalige zomerdijk volgen tot het infopaneel van SBB op de Ooyse Dijk (5). LA de dijk op, en opnieuw LA de Berghoofdse Veerweg op. Ongeveer 500 meter na de brug over de Oude Rijn LA, een smal pad. Langs het water naar het oude gemaal op de Deukerdijk (6) lopen. Deze dijk LA volgen.

Juist voorbij het Dijkmagazijn LA afdalen over de zomerdijk de Eendepoelsche Buitenpolder in (van 1 oktober tot 1 maart recht door over de Aerdsedijk tot het beginpunt). Bij een bocht naar rechts de zomerdijk blijven volgen; links liggen drie poeltjes, waarschijnlijk restanten van oude dijkdoorbraken. Na een paar honderd meter LA. Bij een rij hoge poulieren RA het pad vervolgen door een laantje met rechts een lange reeks knotwilgen. Aan het einde RA door verwilderde weilanden. Op de zomerkade LA tot bij het veerpontje. RA naar Aerdt.

Trekpuntje bij Aerdtseveerstoep

Rijnstrangen praktisch

- Een uitgebreide routefolder met kaartje is voor 1,50 te verkrijgen bij onder andere Huis Aerdt.
- In de zomerdagen kun je op zondagen koffie en thee krijgen bij boerderij 'De Nooteboom'. Verder vind je in het dorp Aerdt horeca.
- Herwen (Huis Aerdt) is bereikbaar met de bus vanuit station Zevenaar, uurdienst. Op zondag rijden geen bussen. De kerk van Oud Zevenaar ligt nog geen kilometer van station Zevenaar.
- TeVoet organiseert zaterdag 25 maart een wandeling over de nieuwe struinroute en verder over een eeuwenoud kerkenpad, het Breitpad naar Babberich, Elten en Lobith.

Alleen in het weekend

Beginpunt Noaberpad weer per trein bereikbaar

Enkele jaren terug werd Emmerich moeilijk bereikbaar. De snelle ICE-treinen naar Duitsland stopten er niet meer. Voor wandelaars die het Noaberpad wilden gaan lopen een vervelende situatie. Daar komt nu weer verbetering in.

Vier maal per dag

In elk geval tot eind 2007 is er weer goed nieuws voor de Noaberpad-lopers. De Achterhoekse treinmaatschappij Syntus onderhoudt dan een treindienst tussen Arnhem en Emmerich: elke zaterdag en zondag vier ritten heen en terug. Geen geregel dus meer met verschillende auto's om de eerste (of laatste) etappe van het Noaberpad te lopen, tenminste als je tocht in het weekend valt.

De nieuwe treinverbinding geeft ook weer de mogelijkheid voor een mooie zwerftocht langs de Rijn, bijvoorbeeld vanuit Zevenaar via Lobith, Spijk of Elten naar Emmerich. Want de Syntus-treinen stoppen onderweg ook in Zevenaar en Duiven. Tot eind van dit jaar zijn de vertrektijden vanuit Arnhem op zaterdag- en zondagochtend om 7.56 en 9.56 uur, terug vanuit Emmerich om 18.11 en 21.11 uur. Kaartjes moet je in de trein zelf kopen. Een retourtje vanuit Arnhem kost € 7,50.

Perverse premie voor sluiten overwegen

Over het sluiten van overwegen heeft Lopend Vuur de afgelopen jaren geregeld bericht. Ook de Tweede Kamer houdt zich met het onderwerp bezig. Parlementariërs leggen minister Peijs af en toe het vuur na aan de schenen.

In februari was de veiligheid op het spoor onderwerp van gesprek in de Tweede Kamer, of beter gezegd de commissie van Verkeer en Waterstaat. De meeste partijen maakten korte metten met de praktijk van alledag. Want het beleid op papier lijkt heel aardig, de wandelaar in bos en beemd loopt nog steeds tegen definitief gesloten overwegen op. "De minister heeft de opvattingen van de Tweede Kamer hierover in haar beleid overgenomen," zei Wijnand Duyvendak (GroenLinks), "maar in de praktijk is er weinig veranderd: coute que coute sluit Prorail zoveel mogelijk overwegen. Er blijven nauwelijks onbevaakte overwegen over. Het nieuwe overwegbeleid is pas ingedaald als alle overwegen gesloten zijn." Prorail krijgt dus het verwijt zich niets aan te trekken van de democratie en de opvattingen van de Tweede Kamer aan zijn laars te lappen.

Voor GroenLinks maakte van dit probleem een punt – vanwege de beperkte spreektijd was met de SP een verdeling van de onderwerpen afgesproken. "Het sluiten van overwegen is al lange tijd beleid", ging Duyvendak verder. "ProRail is daarin doorgeslagen. Het middel is een doel op zich geworden en een eigen leven gaan leiden. In de praktijk worden recreatieve overwegen nog steeds gesloten, fietsers en voetgangers moeten veel omrijden en omlopen, recreatiemogelijkheden gaan verloren. Als je 2 km moet omlopen, bestaat je wandelroute niet meer. Kinderen moeten enorm omrijden naar school. Het regent klachten over deze praktijken van ProRail!" Duyvendak heeft vooral moeite met de premie die ProRail een gemeente betaalt per gesloten overweg. Maar die premie is er vaak alleen als een hele serie overwegen dichtgaat, ook als daar in geen jaren een ongeluk is gebeurd. "Dat geld voor een tunneltje is belangrijk, maar de pijn zit er bij de koppeling met overwegen waar geen enkel probleem is. Dat is een perverse premie, die moet van de baan!" vindt Duyvendak. Maar als er naar de zin van ProRail te weinig overwegen dichtgaan, krijgt de gemeente geen cent, ook niet als er overwegen die wél gevaarlijk zijn worden gesloten. Daarom moet er altijd een risico-analyse komen, vindt GroenLinks. Geen risico, geen sluiting. "De minister moet met

een overzicht van alle te sluiten overwegen komen. Ik heb de indruk dat ProRail die bewust achterhoudt om een maatschappelijke discussie te voorkomen. En ik wil u ook verzoeken overleg te voeren met belangenorganisaties, per overweg."

Duyvendak maakte zijn betoog concreet met het voorbeeld van Vught. "Het Cromvoirtsepad in Vught, waar ik een paar weken geleden was, heeft drie maanden respijt van sluiting gekregen, maar er is alleen geld voor een tunnel als veilige overwegen worden gesloten. Er is veel recreatie in het Nationaal Landschap in de driehoek Den Bosch – Tilburg – Boxtel en er zijn 60 overwegen. Kunnen wij daarover materiaal krijgen, heb ik gevraagd. De minister heeft niets, ProRail zegt het niet te hebben. Het ingenieursbureau Arcadis heeft het allemaal maar mag het niet geven. Er is dus al een definitief plan om veel onbevaakte overwegen te sluiten. Een heel gebied wordt vrijwel onbereikbaar voor recreanten. Minister, kent u dit plan? Waarom houdt u dit achter? Wat is uw oordeel erover? Spoort dit met het beleid? Nu blijven er nauwelijks onbevaakte overwegen over."

Mevrouw Peijs deed alsof haar neus bloedde. "In maart 2005 heb ik aan de Kamer geschreven: het beleid wordt veranderd in maatwerk. Dat heb ik in november herhaald. ProRail moet geen rigide beleid voeren ten aanzien van overwegen en gemeenten." Geen woord over de praktijk, die volkomen van het formele beleid afwijkt. "Er is altijd overleg met gemeenten," vervolgt de minister. "Gemeenten willen ook graag zelf, vaak is een overweg een obstakel in de stad, de bonus helpt om die obstakelwerking te verminderen." Al die plattelandsoverwegen die een hindernis in de stad vormen, gelooft de minister dat nou zelf? Ze kan geen snel bewijs leveren dat ProRail het nieuwe beleid daadwerkelijk uitvoert. "Eind dit jaar, zeg ik u toe, komt er een rapportage over de afgelopen 12 maanden van de praktijk van ProRail. Er komt altijd een risico-analyse, en ik zal voor de zomerde lijst met projecten aan de Tweede Kamer sturen." En dat gemeenten door ProRail voor het blok worden gezet, ontkent de minister ook. "Slechts vijf gemeenten schrijven mij over een probleem dat ze hebben.

Dat is toch raar dat er zoveel commotie is en dat ik er weinig van hoor? Ik bestrijd dat de premie pervers is, het is een handreiking aan de gemeenten."

Voor alle duidelijkheid: de kritiek van GroenLinks leeft bij de meeste politieke partijen. "Op papier is er mooi beleid, maar de praktijk is niet goed," zei Kees van der Staaij (SGP). "We worden bestookt met brieven dat het niet goed gaat, daarin val ik mijn collega Duyvendak bij."

Pieter Hofstra (VVD) vindt dat de premies voor gemeenten in verhouding moeten staan tot het risico. "Een kleine bonus voor een overweg waar weinig gebeurt, en veel als het onveilig is." Alleen Eddy van Hijum (CDA) steunt de minister van zijn partij. "Het sluiten van overwegen heeft nog steeds onze steun. Maar we moeten er niet rigide in zijn: is het veiligheidsrendement voldoende groot? De premie voor gemeenten is bedenkelijk. Maar gemeenten zijn niet weerloos. Ze moeten gewoon assertiever zijn tegenover ProRail en hun rug recht houden."

De minister kan niet verklaren waarom de overwegen nog altijd niet volgens het nieuwe beleid worden aangepakt. "Dit wordt een herhaling van zetten, zegt Sharon Dijksma (PvdA)." Elke keer zegt de Kamer: we nemen afstand van het beleid dat er zoveel mogelijk overwegen dicht moeten. De minister vindt dat ook. ProRail is rigide, wil niet overleggen met lokale bestuurders, het premiebeleid: dat moet nu toch echt anders. ProRail moet toch luisteren naar de minister?"

Peijs doet schoorvoetend enkele toezeggingen aan de Kamer:

- er komt een lijst van te sluiten overwegen
- voor elke te sluiten overweg komt een risico-afweging
- ze bekijkt of de premiereregeling (alleen geld als er ook andere overwegen worden gesloten) wel logisch is en dat laat ze de gemeenten ook weten..

Maar van overleg met belangenorganisaties wil ze niets weten. Dat is een zaak van gemeenten. Die moeten assertiever zijn.

Kees Rotteveel

Op het Arcadis-rapport over de overwegenproblematiek in de driehoek Tilburg, Boxtel, Den Bosch komen we in een volgend nummer van Lopend Vuur gegarandeerd terug.

Actie tegen sluiting overweg Cromvoirtse Pad

Gesteund door de tweede kamerleden Duyvendak (GroenLinks) en Boelhouwer (PvdA) werd er vrijdag 10 februari bij het Cromvoirtse pad bij Vught door ruim 60 mensen een demonstratieve actie gehouden. De organisatie was in handen van de Fietsersbond. In witte zakken was 1,8 miljoen euro bij de spoorwegovergang gezet.

Die 1,8 miljoen is namelijk het bedrag dat de gemeente Vught krijgt uit het Programma verbeteren veiligheid Overwegen als ook deze overweg gesloten wordt. Het is gebruikelijk om met 4 afsluitingen één tunnel gefinancierd te krijgen. De wethouder van Vught zei dat hij ook geen voorstander van de afsluiting was, maar dat ze het geld nodig hadden.

Even voorstellen: het Cromvoirtse Pad. Een zandweg met fietspad buiten de bebouwde kom van Vught die de spoorlijn 's-Hertogenbosch-Tilburg kruist.

Een aantrekkelijke verbinding tussen de IJzeren man en de Sparrendaalse bossen. Twee jaar geleden beveiligd met spoorbomen. In de afgelopen 30 jaar is er geen enkel ongeluk gebeurd.

Wat er met het Cromvoirtse Pad gebeurt, is exemplarisch voor wat er in heel Nederland gebeurt. Als het aan Pro-Rail ligt, die namens de overheid het railveiligheidsbeleid uitvoert, verdwijnen er zoveel mogelijk gelijkvloerse overwegen. Het beleid is kort samen te vatten als: de beste overweg is geen overweg. Voor bijvoorbeeld de driehoek De Meierij: Tilburg, Oisterwijk, Boxtel, Vught en Haaren waar op dit moment een onderzoek loopt kan het betekenen dat de helft (meer dan 20) van de overgangen zullen verdwijnen.

De gevolgen voor met name wandelaars, maar ook voor fietsers zijn desastreus.

De afgelopen jaren heeft het project 'Recreatie & Overwegen' waarin het Wandelplatform, het Fietsplatform en de Koninklijke Nederlandse Hippische Sportfederatie samenwerken er hard aan gewerkt om dit probleem voor het voetlicht te krijgen. TeVoet leden hebben meegewerkt aan de inventarisatie van de overwegen.

De landelijke politiek begint zich nu dan ook te realiseren dat het beleid van Pro-Rail grote barrièrevorming voor het langzaam verkeer tot gevolg heeft.

TeVoet is van mening dat recreatief aantrekkelijke overwegen open moeten blijven voor wandelaars en fietsers. Met technische aanpassingen, zoals bijvoorbeeld zigzaghekken, is de veiligheid niet in het geding. Nu is het zo dat een gemeente geen geld krijgt als de overweg alleen open blijft voor langzaam verkeer, terwijl toch de meeste ongelukken door snelverkeer wordt veroorzaakt.

Deze regeling moet dus van tafel.

Henk Zandvoort

Kamerlid Duyvendak bij 'de 1,8 miljoen' die de gemeente Vught krijgt bij het afsluiten van de overweg in het Cromvoirtsepad

'Beter wandelpad dan autosnelweg'

Protestwandeling over tracé A6-A9

Dat wordt een surrealistische foto, veronderstelt een van de wandelaars tijdens de door GroenLinks georganiseerde wandeltocht door de weilanden in de Aetsveldse Polder, langs het gebied dat door de verbinding A6-A9 wordt bedreigd. "In Engeland, ja daar kan je heerlijk door de weilanden, maar hier? Dat is niet gewoon."

In Weesp is geen huis te vinden waar geen poster voor de ramen hangt tegen de aanleg van de verbinding tussen de A6 en A9, klonk het eind februari op een vroege zondagochtend uit de mond van GroenLinks-kamerlid Wijnand Duyvendak in het VARA-radioprogramma Vroege Vogels. Enkele uren later konden we met eigen ogen vaststellen dat dat niet ver bezijden de waarheid was, zeker niet in het buitengebied. Uit protest tegen de A6-A9, zoals de weg op posters wordt aangeduid, hadden boeren één dag hun weiland opengesteld voor wandelaars. Om de wandelactie mogelijk te maken die GroenLinks die dag had georganiseerd tegen de aanleg van de weg, die als ontbrekende schakel wordt gezien in de verbinding Schiphol-Almere. Voor die actie was met een enkel zelfgetimmerd bruggetje en een afgehuurd veerbootje waarmee wandelaars over de Vecht werden gezet, een heel aantrekkelijke wandelroute uitgezet van Weesp door de Aetsveldse Polder, over de Keverdijk naar het informatiecentrum van Natuurmonumenten De Visserij bij het Naardermeer.

Dat was ook precies de bedoeling van GroenLinks. Niet alleen een protest

tegen de aanleg van de A6-A9 laten horen. GroenLinks vindt dat het gebied juist veel aantrekkelijker moet worden voor wandelaars en fietsers. "Mensen moeten er in kunnen, ervan kunnen genieten", zei Duyvendak voor de Vroege Vogels microfoon. "Beter een wandelpad dan een autosnelweg." Dus ook een actie voor méér recreatiemogelijkheden. Door de medewerking van enkele boeren liep de eendaagse route langs plekken waar je anders niet langs kunt. "De route symboliseert de noodzaak om dit gebied veel meer open en toegankelijk te maken voor recreanten."

Blijvend

GroenLinks heeft de handschoenen ook daadwerkelijk opgepakt om te zorgen voor blijvende wandelpaden in het gebied. Eind februari zijn voorstellen ingediend in de Provinciale Staten van Noord-Holland en Utrecht voor de financiering van meer wandelpaden in de regio Abcoude-Weesp-Naarden, het gebied waar nu de snelweg A6-A9 is gepland. Minister Veerman van LNV heeft eind vorig jaar aangekondigd dat hij de helft zal bijbetalen, dankzij het GroenLinks wandeloffensief in de Tweede Kamer.

Nu nog hopen dat de boeren bereid zijn hun land blijvend open te stellen voor de wandelaar. Zodat een wandelaar door het weiland niet langer een surrealistische foto oplevert.

Op drie niveaus

Ook aan GroenLinks in de Noordelijke Vechtstreek (Weesp/Muiden) zal het niet liggen. Zij hebben een strategie uitgestippeld om op gemeentelijk niveau

(via ruimtelijk en economisch beleid) bescherming te bieden aan de extensieve veehouderij en te zorgen voor uitbreiding van recreatieve verbindingen als wandel- en fietspaden in combinatie met het behoud van cultuurhistorische waarden. Om zo te strijden voor het behoud van de Vechtstreek en te voorkomen dat de verbinding A6-A9 er komt. Juist door de unieke ligging van het gebied te bevestigen – denk maar aan de Hollandse waterlinie, de Stelling van Amsterdam en de robuuste ecologische verbinding van de Natte As – kunnen naar hun oordeel toekomstige ruimtelijke claims worden tegengegaan. De daad wordt bij het woord gevoegd. GroenLinks wil in Weesp investeren in het behoud en de versterking van schansen én de aanleg van fiets- en wandelpaden en wil hiervoor op gemeentelijk niveau 3 ton beschikbaar stellen. Daarbij

wordt via cofinanciering uiteindelijk op een verviervoudiging van dat bedrag gemikt. Heel concreet worden als voorbeelden van wandelverbindingen genoemd: Aetsveldseweg tot een de Vecht, De

Horn en Bloemendalerpolder.

Het is goed om te zien dat er op drie niveaus met vereende krachten wordt gewerkt om 'zoiets simpels als wandelpaden over boerenland' – voor de buitenwacht dan, TeVoeters weten wel beter hoe ingewikkeld, tijdrovend en bijwijlen ook frustrerend het kan zijn – van de grond te krijgen:

- in de Tweede Kamer met het Wandeloffensief de financiering van de 1000 km wandelpad over boerenland;
- op provinciaal niveau te komen met voorstellen voor door de beide provincies te cofinancieren boerenlandpaden in de regio Abcoude-Weesp-Naarden;
- op gemeentelijk niveau met onder meer concrete voorbeelden van locaties plus inzet van gemeentelijk geld én niet te vergeten de organisatie van de protestwandeling.

Wilhelmien Dijkstra

Het gat in de Steinse Tiendweg (vervolg)

“Meneer, weet U dat er grote gaten in de weg zitten?” Deze opmerking maakte een toevallig passerende wandelaar met een boekje van het Pelgrimspad in de hand tegen de Zuidhollandse gedeputeerde Van der Sar. Die was net begonnen aan zijn toespraak bij de officiële start van de herstelwerkzaamheden van de Steinse Tiendweg.

Als starthandeling werden op 13 januari symbolisch de eerste scheppen grond op de Tiendweg gegooid door vertegenwoordigers van de organisaties die de 800.000 euro voor het herstel bijeen hebben gebracht. Dit zijn naast de Europese Unie (Europese stimuleringsregeling voor de ontwikkeling van plattelandsgebieden), de provincie Zuid-Holland, de Landinrichtingscommissie Driebruggen, het Wandelplatform-LAW en de gemeenten Gouda, Reeuwijk en Vlist. TeVoet Zuid-Holland heeft een belangrijke rol gespeeld om het zover te krijgen. In Lopend Vuur is daar al eerder aandacht aan besteed

In mei moeten de werkzaamheden, als alles naar wens verloopt, afgerond zijn en kan er weer probleemloos gewandeld worden. Een mooie onverharde verbinding tussen Gouda-

Gouverwelle en het Wierickegebied/Hekendorp is dan hersteld. Het aardige is dat er ook voorzien zal worden in de mogelijkheid van een ommetje door dat er via het erf van kaasboerderij 'De Twee Hoeven' een verbinding komt tussen de Steinse Tiendweg en de Steinse Dijk

Voor een routebeschrijving van een wandeling over de Steinse Tiendweg zie het artikel in Lopend Vuur van september 2003: 'Tiendwegen op de onverharde grens van Holland en Utrecht'. Ook het Pelgrimspad is over de tiendweg gesitueerd, maar vanwege de slechte staat van de kade moest de route direct bij het uitkomen van het boekje (deel 1) worden verlegd. Vanaf mei moet de in het gidsje opgenomen routebeschrijving dus weer up-to-date zijn.

Eeffien Huizing

Cijfers en overdenkingen over ons platteland

Voor de wandelaar is de aanwezigheid van landelijk gebied essentieel. Hieronder enkele cijfers ter vergelijking.

Nederland heeft van de hele EU het op twee na laagste percentage aan landelijk gebied: 83%. Alleen België (79%) en Malta (70%) hebben minder. Het gemiddelde voor de EU is 93%. Het is natuurlijk geen toeval dat het hier de drie dichtstbevolkte landen van de EU betreft.

Zoals we al zien uit deze eenvoudige vergelijking is de bestemming van het landelijk gebied voor de wandelaar van minstens zo groot belang. In Nederland is van dit gebied 71% bestemd voor landbouw, 9% voor bos en 3,5% voor natuur.

Het enige land met vergelijkbare getallen is Denemarken. Alle andere landen bezitten of grotere arealen bosgebied, of meer natuur, of beiden. Het meeste bos bezit Finland (58%), het minste Malta 0,8%. Griekenland heeft de meeste natuur (38%), Luxemburg het minst (1%). Het gemiddelde voor de hele EU is resp. 46% landbouw, 31% bos en 16% natuur

Voor zover je het nog niet wist: je kunt haast overal beter wandelen dan in Nederland. Dat wil echter niet zeggen dat we het als land zo slecht doen. Neem België. Hoewel dit land 30% minder bevolking heeft is er maar 1,4% natuur. Een groot land als Polen, met een kwart van onze bevolkingsdichtheid, komt op hetzelfde percentage. Ook Duitsland, met de helft van onze dichtheid, komt niet verder dan 1,8% natuur.

Deze vergelijking wordt nog indrukwekkender wanneer we rekening houden met de relatieve bevolkingsdichtheid in het landelijk gebied. Die ligt in Nederland torenhoog: circa 200 inwoners per vierkante km. Het gemiddelde in de EU is 60. Met andere woorden: die 3,5% procent natuur is een soort godswonder.

Iedereen vraagt zich af hoe we dat voor elkaar hebben gekregen.

Onze naaste concurrent, Luxemburg, met een relatieve bevolkingsdichtheid van 173, komt niet verder dan 1%.

Denemarken, het enige land met een nog hoger aandeel landbouw (77%) komt op 5% natuur. Ook niet slecht, maar wel met ongeveer de helft van onze bevolking per plattelandskilometer.

Het blijft toch eveneens een wonder hoe wij erin slagen haast driekwart van onze grond voor landbouw te reserveren met zo'n dichte en alom verspreide bevolking. Het gevolg is natuurlijk wel dat er om elke meter wordt gevochten, iets wat de actieve leden van TeVoet regelmatig 'aan den lijve' onder vinden.

Een deel van de verklaring ligt in een ander cijfer: de werkloosheid op ons platteland. Die is weliswaar hoger dan in de stad: 4,4%, maar nog steeds aanmerkelijk lager dan het EU gemiddelde: 10,3. Alleen Oostenrijk doet het beter. (Vraag me niet waarom.)

Nog steeds is onze landbouw een van de succesvolste en produktiefste ter wereld. Van mij mag het wat minder.

Nog even over ons bos. Daar hebben we maar weinig van, maar dat geldt voor alle gebieden rond de Noordzee. Engeland en Ierland hebben nog minder. Misschien zijn er in het verleden teveel schepen gebouwd, denk ik weleens. Die eeuwige zeelagen met jan en alleman vraten natuurlijk hout. Of alles is gewoon opgestookt. Of we hebben er onze huizen op gebouwd

Hoe het ook zij, we zien hetzelfde nu gebeuren met het regenwoud: zagen en ploegen. Wie zonder zonde is werpe de eerste steen.

Jaap Mels

Elk water is anders. Elke pont is anders

Ga op een mooie zomerdag naar het Friese Grou om aldaar te genieten van het landschap, de weilanden, de meren, de vaarten. Maar vooral van de vele pontjes. Grou is uniek, vanwege de 8 pontjes die op beperkte afstand van het stadje te vinden zijn. Zelf maakten we een kort rondje van omstreeks 30 km vanuit Grou via Eernewoude en Wartena. En tijdens de tocht hebben we 4 pontjes bevaren. De Stichting Grou Actief is met haar overzichtelijke boekje, *De 8 van Grou*, behulpzaam bij de selectie van de routes. Het boekje bevat ook informatie over de vaartijden van de pontjes.

De Snoeckbaers over de Grêft

In die streek heeft elk water een andere verte, een andere kleur, een andere oever. Overal is de watersport heel belangrijk. Deze domineert het landschap, maar niet irritant. Integendeel! Het is prachtig om opeens een groot bruin zeil aan de horizon te zien voorbijglijden of om een paar kanovaarders te zien peddelen. Ook elk pontje is anders. De eerst pont, *De Burd*, is een smal vrijvarend veer, dat

gedurende het gehele jaar over het Prinses Margrietkanaal vaart. Per overzet kunnen enkele auto's mee. De oorspronkelijk agrarische bestemming van eiland De Burd maakt steeds meer plaats voor recreatie en landschapontwikkeling. Vandaar naar het seizoenpontje over de Grêft, *De Snoeckbaers*. Het riviertje is ter plaatse 50 m breed. Mooie en stille omgeving. Vrijliggende paden. De veerbaas vaart graag een

extra stukje over de Grêft of over de Sijtebuurster Ee.

Dan naar het Oosten, bij Veenhoop de brug over en langs de Hooidamsloot richting Eernewoude. Langzaam aan komen we in een natuurgebied, het Nationale Park De Alde Faenen. Plassen en moerassen die in de loop der tijd ontstaan zijn door vervening. Met het pontje *Hin en Wer* over It Wiid. Dit pontje vervoert in het seizoen heel wat passagiers. Adembenemend water, 120 meter breed. Veel mensen van de campings gaan met het bootje naar de overkant. We gaan verder, langs de Lange Sloot naar de steiger van ons vierde pontje, *De Oerhaal*, een door zonne-energie aangedreven fietspontje, dat nog maar kort in de vaart is. Dit bootje vaart ongeveer 700 meter, passeert het drukke Prinses Margrietkanaal en meert af in een jachthaven van Wartena. Een hele belevenis.

Van Wartena kan over verschillende wegen teruggelopen worden naar Grou. Eenmaal op een terrasje, een ijsje etend aan het Pikmeer, komen we wederom tot een feestelijke terugblik. Vaartijden van de 3 laatstgenoemde pontjes: juni tot en met augustus. Nadere informatie op www.grouactief.nl.

Rob de Jong

De Burd over het Prinse Margrietkanaal

Hin en Wir over It Wiid

Uitslag fotowedstrijd

De fotowedstrijd 2005 van de Vereniging Vrienden van de Voetveren, met als onderwerp 'voet / fietsveertje in avondstemming ergens in Nederland', heeft 45 foto's opgeleverd van 25 verschillende fotografen. De jury heeft de inzendingen beoordeeld en heeft 8 prijswinnaars aangewezen. Van de 8 winnende foto's is een serie met ansichtkaarten gemaakt. De eerste prijs is voor Rob de Vries met zijn foto van het Zalkerveer.

De set van acht ansichtkaarten van de fotowedstrijd is te bestellen door overmaking van € 5,00 op postrekening 5265803 t.n.v. penningmeester Vrienden van de Voetveren te Bilthoven o.v.v. 'set ansichtkaarten fotowedstrijd'.

De winnende foto van Rob de Vries: het Zalkerveer in avondstemming

In nieuwste druk 'Verenboekje'

Veertien nieuwe zelfbedieningspontjes

In februari is de nieuwste (vijfde) druk van het boekje 'Overzetveren in Nederland, België en de Nederlands-Duitse Grensstreek' verschenen. De vorige druk dateert uit 2002. In de tussenliggende jaren is ongelooflijk veel gebeurd. Een passieve centrale overheid heeft niet kunnen verhinderen dat zich op pontengebied een geweldige ontwikkeling heeft voorgedaan. Dat is hoopgevend! Immers, er zijn 31 nieuwe pontjes in de vaart gekomen. Het merendeel daarvan is alleen geschikt voor wandelaars en fietsers en vaart uitsluitend in het seizoen. Maar er zijn ook 14 zelfbedieningsveertjes bij, die gedurende het gehele jaar varen. Initiatiefnemers en/of exploitanten van deze zelfbedieningspontjes zijn: natuurorganisaties, gemeenten, stichtingen, recreatieschappen, enz. Slechts 4 overzetveren zijn verdwenen.

In het boekje staat per pontje informatie over het type veer, vaartijden, contactadres (telefoon, e-mail). Voorts zijn veel pontjes geïllustreerd met schitterend fotomateriaal. De pontjes zijn per provincie geordend. En het boekje bevat bovendien een overzichtskaart. Door het formaat past het perfect in de binnenzak. Zeer geschikt dus voor wandelaar en fietser. Je kunt het bestellen door

€ 10,00 over te maken naar rekeningnummer 5265803 t.n.v. penningmeester Vrienden van de Voetveren te Bilthoven. Van de nieuwe zelfbedieningspontjes is een aantal al eens aan de orde gekomen in Lopend Vuur, binnen of buiten de rubriek 'Op pad met de pont'. Deze zijn in de opsomming aangeduid met een asterisk. De nieuwe pontjes zijn aardig verdeeld over het land. Bijna in elke provincie is er een bijgekomen:

1. Sebaldeburen – Boerakker over het Wolddiep
2. Ny Beets – Tijnje over de Nieuwe Vaart*
- 3, 4 en 5. Sint Jansklooster over de Wieden: drie zelfbedieningsponten*
6. Kampereiland over het Ganzendiep*
7. Velhorst over de Berkel
8. Amsterdam (Westerpark) over een vaart
9. 's Graveland over de 's Gravelandse Vaart
10. Vlaardingen – Schipluiden over de Vlaardingervlaart*
11. Korendijkse Slikken*
12. Nieuwvliet Bad – Groede Bad over een kreek*
13. 's Hertogenbosch over de Dommel*
14. Reinderloo over het Reindersmeer

Korte overzet

Verenfondsen

Op 6 december 2005 heeft de Tweede Kamer der Staten Generaal een motie van kamerlid Van der Staaij (SGP) aangenomen. Door dit besluit wordt er een fonds ingesteld, met als doel de veerponten in Nederland te steunen. Het fonds wordt in eerste instantie gevuld door de rijksoverheid (10 miljoen euro) maar het is de bedoeling dat ook provinciale overheden bijdragen aan dit verenfonds.

Veerponten in Nederland zetten gezamenlijk 37 miljoen personen over. Men heeft becijferd dat de veren in totaal een besparing opleveren van 244 miljoen euro per jaar: kosten van omrijden, tijdverlies, extra belasting van het milieu en 76 verkeersongelukken per jaar minder dankzij de veerponten. Bovendien, zo stelde de Tweede Kamer, hebben de Nederlandse overzetveren een cultuurhistorische en recreatieve waarde. Uit onderzoek van de Erasmus Universiteit in Rotterdam bleek vorig jaar, dat de helft van de veren kampt met geldproblemen. Het nu ingestelde verenfonds kan bijdragen om deze geldproblemen te verminderen.

Wandelen in de Biesbosch

Zondag 23 april vindt voor de vijfde keer de Omroep Brabant Biesbosch-wandeling plaats. Een dagje lopen door de Brabantse en Hollandse Biesbosch. "Een gebied dat niet veel mensen kennen", zegt organisator Bart Dirven van de World of Walking in Made.

Onbekend

Die onbekendheid heeft te maken met de moeilijke bereikbaarheid. Vanuit de Randstad moet je voor de Brabantse Biesbosch met het pontveer over bij Kop van 't Land ten oosten van Dordrecht. Of anders vanaf Werkendam het gebied ingaan. Daar komt nog bij dat grote delen van het gebied alleen maar per boot bereikbaar zijn; wel met een eigen (huur)bootje dan, want er is geen geregelde veerdienst. TeVoet heeft dat laatste al enkele malen gesuggereerd aan Staatsbosbeheer, want je kunt wel heerlijk lopen in polders met namen als Turfzakken, Moordplaat, Kwestius en De Dood. Als voornaamste bewaar is steeds aangevoerd dat je er zeker van moet zijn dat er 's avonds niemand achterblijft. Dat wil Staatsbosbeheer niet op zijn geweten hebben. Want er is geen enkele voorziening in dat zuidelijk deel van de Biesbosch!

Ook de Omroep Brabant Biesboschwandeling doet dat deel van de Biesbosch, dat ook wel wordt aangeduid als de Zuiderklippen, niet aan. Logistiek gezien is dat niet mogelijk, zegt Dirven. "Sommige van die polder-tjes ben je binnen een half uur weer uit. Het betekent dat je meerdere overzetten moet hebben. En dat voor de 1600 tot 1800 mensen die de afgelopen jaren aan de wandeling hebben deelgenomen." Met de Omroep Brabant Biesbosch wandeling wordt wel een extra mogelijkheid gecreëerd om vanuit Lage Zwaluwe de Amer over te steken. "Die

dag is de Biesbosch vanuit Brabant beter bereikbaar", aldus Dirven. De route loopt vooral over grasdijken en door buitendijkse gebiedjes. "Daar is het zeker struinen."

Griendwerkershut

De komende jaren staat in het teken van 'Ruimte voor de rivier' nog veel te gebeuren in de Biesbosch. Dirven wordt door zijn activiteiten voor de Biesboschwandeling vaak geconsulteerd. "Ik geef aan dat de wandelaar in de Biesbosch wil struinen. Over een paadje dat maar net te zien is."

Als die nieuwe mogelijkheden er over enkele jaren zijn, zal ik er voor de Omroep Brabant Biesbosch-wandeling zeker gebruik van maken. "Bijvoorbeeld om het fietspad naar de Bandijk in de Polder Hardenhoek te kunnen mijden." Maar Dirven wil meer. Hij zou graag een goede wandelverbinding tussen Werkendam en Kop van 't Land zien, als een kortsluiting tussen Floris V-pad en Waterliniep pad. "Met de opbrengsten van de Omroep Brabant Biesbosch Wandeling willen we een griendwerkershut neerzetten die als trekkershut kan worden gebruikt. Zodat wandelaars enkele dagen in de Biesbosch kunnen blijven. Echte Hollandse natuur, die in een toeristisch arrangement kan worden opgenomen."

Er zullen nog wel een paar jaar overheen gaan voordat de trekkershutten – er zijn plannen voor drie stuks – er staan. In diezelfde tijd zal ook een geulenstelsel

zijn gegraven dat de kreken in de Spieringspolders (bij het veer naar Kop van 't Land) met Maltha en het Gat van Van Kampen. Als laatste fase van de natuurontwikkeling in de polder Hardenhoek zal, naar verwachting eind 2007, de Nieuwe Merwede op twee plaatsen toegang krijgen tot het gebied.

Omroep Brabant Biesboschtocht

Dit jaar vertrekt een extra vroege boot om half zeven 's morgens vanuit Lage Zwaluwe. Met name bedoeld voor wandelaars die 25 of 35 km (die laatste afstand is ook nieuw, voor wandelaars die trainen voor de Vierdaagse) willen afleggen. Ook nieuw is een Nordic Walkingtocht van 15 km. Die afstand kan je overigens ook 'gewoon' lopen. Gidsen van Staatsbosbeheer staan onderweg klaar om over de natuur en de ontwikkeling van het gebied te vertellen.

Biesbosch praktisch

- Inschrijven voor de Omroep Brabant
- Biesboschwandeling op zondag 23 april kan via de site www.worldofwalking.nl of telefonisch via 073-6147542 (maandag t/m donderdag van 15.00 uur tot 20.00 uur). De kosten bedragen € 10,- per persoon inclusief boottocht en broodjes. Dat bedrag moet vóór 20 april binnen zijn.
- De boot vertrekt vanuit de haven van Lage Zwaluwe om 6.30, 8.00, 9.30 en 11.15 uur.
- Meer informatie over de wandelingen op bovengenoemde site.
- In het Biesboschmuseum (ca. 3 km vanaf de veerpont van Kop van 't Land) is tot eind oktober een tentoonstelling te zien over de huidige werkzaamheden om de rivier meer ruimte te geven. Ook eerdere pogingen daar toe komen aan bod zoals het plan van Jan Blanken uit de 19e eeuw om de Nieuwe Merwede te graven.
- Op de website van het nationaal park De Biesbosch is ook veel informatie te vinden: www.biesbosch.org.

- De Brabantse Biesbosch is met openbaar vervoer alleen op werkdagen bereikbaar: elk uur met BBA-buurtbus 231 vanaf Dordrecht, Gorinchem of het busstation van Sleeuwijk Tol in aansluiting op de interliners uit Utrecht of Breda. In de buurtbus hoeft je niet extra voor de veerpont te betalen. In de Biesbosch rijdt de buurtbus alleen over de Bandijk langs de Nieuwe Merwede, niet langs het museum.

Zaterdag 1 april 2006 Algemene Ledenvergadering

De Algemene Ledenvergadering van TeVoet vindt dit jaar plaats in Amersfoort, Utrechtseweg 59. Wie de vergadering wil bijwonen wordt verzocht dit van tevoren per e-mail te melden aan de secretaris. Zie voor verdere informatie de rubriek 'Van het bestuur' op blz. 1 van deze Lopend Vuur.

Zaterdag 15 april 2006 Gelderland

We lopen een boswandeling in de kroondomeinen bij Apeldoorn met een goede kans om wild te zien en natuurlijk veel cultuur met betrekking tot het koningshuis. Rondwandeling van 19 km.

Verzamelen: bij zonsopgang om ca. 6.00 uur Wieselseweg in Wiesel. Aan het eind bij de boswachterswoning. Geen horeca onderweg.

Aanmelden (verplicht): Eduard Korpel, tel. 0522-251304

Zaterdag 22 april 2006 Fryslân

Rondwandeling door Gaasterland van 17 km over fietspaden, bospaden en langs het IJsselmeer.

Verzamelen: om 10.30 uur bij Restaurant de 4 Heemskinderen, Mientwei 9 in Rijs

Organisator: Nel Stegenga, tel. 0514-603702

Zondag 21 mei 2006 TeVoettocht Gelderland

Wij wandelen over de Veluwe over een deel van de Jac. Gazenbeekweg, van Oud Reemst naar Otterlo, afstand 14 km. Als er voldoende animo is gaan we door naar Harskamp, afstand 18 km. Het pad loopt afwisselend door bos- en heidegebied. Ongeveer halverwege is theehuis De Mossel, waarschijnlijk wel open op een mooie meizondag.

Vertrek: bushalte Oud Reemsterweg te Oud Reemst om 10.40 uur. De halte is bereikbaar met lijn 107, Arnhem-Putten, vertrek Arnhem halte Bouriciusstraat/NS-station Sonsbeekzijde. Volgens de huidige dienstregeling om 10.22 uur, maar controleer dat nog even, het kan wijzigen. Na de wandeling per bus uit Otterlo of Harskamp terug naar Arnhem of Ede, uurdienst.

Informatie: Annie Jaspers, tel. 026-4427862 of Jan Altena, tel. 026-4450028

Zaterdag 20 mei Fryslân

Rondwandeling van 18 km in de omgeving van Noordwolde en Boyl. We lopen door een afwisselend gebied over verharde en onverharde paden. Bijzonder is het kerkje van Boyl.

Verzamelen: om 10.00 uur bij de sporthal in Noordwolde

Organisator: Leen Leijendekker, tel. 0592-346222

Zondag 21 mei 2006 Flevoland

Korte rondwandeling in de vorm van een acht vanuit Tollebeek. Ten zuiden van het dorp en de Urkervaart lopen we over het "Jaagpad", wandelen langs akkerranden en door het "bosje van Tabak" (5 km). Na het oversteken van de Urkervaart gaan we ten noorden van de dorpskern door het Tollebekerbos. Totale afstand 8 kilometer. Horeca De Goede Aanloop na 16.00 uur geopend.

Vertrek: om 14.00 uur vanaf de parkeerplaats bij café De Goede Aanloop, Sint Hubertusplaats 8. Op zondag niet bereikbaar met openbaar vervoer.

Informatie en aanmelden: Jan Frederik Lubbers, tel. 0527-697706

Zondag 11 juni 2006 Gelderland

Struin- en zwerftocht vanaf Nijmegen langs de Waal naar Ooy. Door de Stadswaard en Groenlanden, en natuurlijk nog even napraten in café Oortjeshikken. Zie ook het artikel in deze Lopend Vuur.

Verzamelen: om 10.00 uur voorzijde station Nijmegen. Terug met de bus naar Nijmegen.

Informatie en aanmelden: Harry Benschop, tel. 0413-212692

Wandelcafé Arnhem

'Wandelen met inspirerende Arnhemmers' is het motto van het wandelcafé in 2006. Deze Arnhemmers gaan vanuit hun eigen achtergrond in op het belang van de natuur in en om Arnhem en zullen hun favoriete plekken al wandelend met ons delen. De eerstvolgende wandelcafé's zijn:

Zondag 23 april 2006

Aanvang: 11.00 uur in bezoekerscentrum Sonsbeek. Bijzonderheden worden nog nader bekendgemaakt. Kijk op www.tevoet.nl of bel Jan Altena van TeVoet, tel. 026-4450028 of Anneke Geselschap van Nivon, tel. 026-4424984.

Zondag 18 juni 2006

Vertrek: 11.00 uur van bezoekerscentrum Sonsbeek, Zijpendaalseweg 24a, Arnhem. Pauline Krikke, burge-meester van Arnhem, neemt ons mee naar haar favoriete plekken in Meinerswijk en Westerveld. Daarna vervolgen we de wandeling via het Drielse Veer en het kerkpad naar het oude kerkje van Oosterbeek, waar we op de bus terug naar Arnhem stappen. Afstand ca. 13 km. Onderweg is horeca.

Het bezoekerscentrum Sonsbeek (Zijpendaalseweg 24a, Arnhem) is in vijf minuten te bereiken vanaf station Arnhem, uitgang Sonsbeekzijde. Het is vanaf 10.30 geopend.

Wandelcafé Arnhem wordt georganiseerd door TeVoet, Nivon en bezoekerscentrum